

ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ Saini Sansar

56

April- June 2025

ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹੋ

- ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ
- ਡਿੱਠੀ ਸੁਣੀ ਦ੍ਰਵਿੜਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ-ਕੇਰਲਾ
- ਸੈਣੀ ਸਿੱਖ ਯੋਧੇ - ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ
- ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ
- ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਿਆ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
- ਵਿਸ਼ਵ ਸਮੱਸਿਆ - ਧਰਤੀ ਦਾ ਵੱਧਦਾ ਤਾਪਮਾਨ
- ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ
- ਮੈਟਰੀਮੋਨੀਅਲਜ਼

P U B L I S H E R S

KAKA RAM SAINI CHARITABLE TRUST (REGD.)
 SAINI BHAWAN, ROPAR (RUPNAGAR) (Pb.) INDIA 140001

ਮੁੱਲ : 30 ਰੁਪਏ

Volume - XV, Issue - 2

Saini Sansar

(Quarterly)

April - June 2025

**PUBLISHER, PRINTER
& OWNER****Kaka Ram Saini Charitable
Trust (Regd.)**Saini Bhawan,
Roopnagar-140001 (Pb.)**PRINTING PRESS****Tej Printing Press**Phool Chakkar Bazar,
Roopnagar -140001 (Pb.)**PLACE OF PUBLICATION****Saini Bhawan**

Roopnagar -140001 (Pb.)

CHIEF EDITOR (HONORARY)**Dr. Ajmer Singh Tamber**# B-12/5057, Guru Nagar,
Chandigarh Road, Roopnagar-
140001 (Pb.)**CERTIFICATES :**

- All Members of "Saini Sansar" magazine are honorary.
- The views expressed by the writers in their articles published in the magazine are their own. They are themselves responsible for their authenticity.
- Publication of "Saini Sansar" is non-commercial.
- Saini Sansar magazine has no political motive.

FOUNDER**Late Sh. L.R. Mundra**Asstt. Police Commissioner
(Delhi) (Retd.)**CHIEF EDITOR****Dr. Ajmer Singh Tamber**Dy. Director (Edu.) Pb. (Retd.)
Ph. : 94176-02835**MANAGER (Accounts)****S. Rajinder Singh**Supdt. Secretariate
(Retd.)
Ph. : 94646-49922**MANAGER (Circulation)****S. Jagdev Singh**J.E. PSPCL (Retd.)
Ph. : 98883-96364**EDITORIAL BOARD****Dr. Jaswant Kaur Saini**Associate Professor (Retd.)
Ph. : 94178-02835**S. Balbir Singh Saini**Editor Magazine "Sool Surahi"
Ph. : 94646-47540**Sh. Rajinder Saini**Asstt. Public Relations Officer (Retd.)
Ph. : 98722-20400**S. Surinder Singh**Inspector Health Deptt. (Rtd.)
Ph. : 99880-06822**Assistant Manager (Circulation)****S. Daljit Singh**Desk Controller, PSPCL (Retd.)
Ph. : 99148-30323**ADVISORS :**

- India** : **S. Bahadurjeet Singh** President Rupnagar Press Club.
Dr. Narinder 'Nindi' Director Pb. Arts International Chd.
- Australia** : **Harjit Singh Saini (Lasara)**
#41, Morris Crescent, Bellbird Park, 4300 Lpswic QLD-Australia
- U.S.A.** : **Dr. Manavpreet Kaur** Professor (English)
10936, Brighton Lane, Frisco, Tx-75033 (USA)
- U.K.** : **Sh. Tarsem Singh Saini**
14, Forest Road, Cambridge-CB1 9JB (U.K.)
- Canada** : **Dr. D.P. Singh**
2516, Pollard, Drive Mississauga, Ontario, Canada-LSC3HI

**Subscription /
Assistance Money**

	India	Abroad	ਚੰਦਾ/ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਸ਼ੀ	ਭਾਰਤ	ਵਿਦੇਸ਼
One Copy	₹ 30	2 £, 4 \$, 4 €	ਇੱਕ ਕਾਪੀ	30 ਰੁਪਏ	2 ਪੌਂਡ, 4 ਡਾਲਰ, 4 ਯੂਰੋ
Annual (Four Copies)	₹ 100	8 £, 15 \$, 15 €	ਸਾਲਾਨਾ (ਚਾਰ ਕਾਪੀਆਂ)	100 ਰੁਪਏ	8 ਪੌਂਡ, 15 ਡਾਲਰ, 15 ਯੂਰੋ
For Five Years	₹ 500	40 £, 75 \$, 75 €	ਪੰਜ ਸਾਲ (20 ਕਾਪੀਆਂ)	500 ਰੁਪਏ	40 ਪੌਂਡ, 75 ਡਾਲਰ, 75 ਯੂਰੋ

ਨੋਟ : ਆਪ ਦਾ ਚੰਦਾ

ਅੰਕ ਤੱਕ ਹੈ। ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੋਰ ਰਾਸ਼ੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

Make any type of Payment
Through QR Code
& Inform Saini Bhawan

Address for Correspondence and sending assistance money :

President, Kaka Ram Saini Charitable Trust (Regd.)**Saini Bhawan, Roopnagar-140001, Punjab - India****Ph. : 01881-220078, 220181****Our Bank : Indian Bank, Ropar. IFSC Code : IDIB000R027 Account No. : 833562779****E-mail : sainibhawanrpr@gmail.com****Website : www.sainibhawan.org****Date of Publication : 04.04.2025**

ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ

ਜਿਲਦ 15, ਅੰਕ 2

(ਤਿਮਾਹੀ)

ਅਪ੍ਰੈਲ - ਜੂਨ 2025

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਅਤੇ ਮਾਲਕ

ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਸੈਣੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ (ਰਜਿ.)

ਸੈਣੀ ਭਵਨ, ਰੂਪਨਗਰ - 140001 (ਪੰਜਾਬ)

ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ

ਤੇਜ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਫੂਲ ਚੱਕਰ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਰੂਪਨਗਰ-140001 (ਪੰਜਾਬ)

ਈ ਮੇਲ : tejprinting@gmail.com

ਫੋਨ : 9876626588

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਸਥਾਨ

ਸੈਣੀ ਭਵਨ

ਰੂਪਨਗਰ - 140001 (ਪੰਜਾਬ)

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ (ਆਨਰੇਰੀ)

ਡਾ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਤੰਬੜ

ਬੀ-12/5057, ਗੁਰੂ ਨਗਰ,

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰੋਡ, ਰੂਪਨਗਰ - 140001 (ਪੰਜਾਬ)

ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਸ

- "ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ" ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਨੁਦੇਸ਼ਕ ਆਨਰੇਰੀ ਹਨ।
- "ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ" ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ਲੇਖਕ ਆਪਣੀਆਂ, ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਈ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।
- "ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ" ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਗੈਰਵਪਾਰਕ ਹੈ।
- "ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ" ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਫੋਟੋ : ਅੰਨਦਾਤਾ ਦਾ ਦਾਨੀ ਹੱਥ

ਤੱਤਕਰਾ

ਕੀ	ਕਿੱਥੇ
ਸੰਪਾਦਕੀ - ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਵੱਧਦੇ ਕਦਮ	3-4
ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ	5-6
ਸੈਣੀ ਇਤਿਹਾਸ - ਵਿਲੱਖਣ ਹਸਤੀ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ	7-8
ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼-ਨਿਕਾਲਾ	9-11
ਕਹਾਣੀ - ਵਾਪਸੀ	12-13
ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਿਆ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ	14-15
ਇੱਕ ਧੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ	16-17
ਕਵਿਤਾਵਾਂ	18
ਧਰਤੀ ਦਾ ਵੱਧਦਾ ਤਾਪਮਾਨ	19-20
Five years members of Magazine	21
ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਰਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ	22-23
ਡਿੱਠੀ ਸੁਣੀ, ਦਰਾਵਿਤਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ - ਕੇਰਲ	24-26
ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪੰਛੀ - ਕੁੰਜ	27
ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ ਇੱਕ ਕਲਾ	28
ਸ਼ਹੀਦ ਵਿਚਾਰਕ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀ - ਬਰੂਨੋ	29-30
ਔਰਤ - ਮਰਦ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ	31
Learn from your mistakes	32
ਨਿਵੇਕਲਾ ਨਾਵਲ- ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਭੋਲੇ ਬੰਪਰ	33
Matrimonials	34-40
ਕਵਿਤਾ	40

"ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ" ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਸ਼ੀ :

	ਇੱਕ ਕਾਪੀ	ਸਾਲਾਨਾ (ਚਾਰ ਕਾਪੀਆਂ)
ਟਾਈਟਲ ਕਵਰ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਬਾਹਰਲਾ ਪੂਰਾ ਪੰਨਾ (ਰੰਗਦਾਰ)	: 3500 ਰੁ:	13000 ਰੁ:
ਟਾਈਟਲ ਕਵਰ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਅੰਦਰਲਾ ਪੂਰਾ ਪੰਨਾ (ਰੰਗਦਾਰ)	: 3000 ਰੁ:	11000 ਰੁ:
ਟਾਈਟਲ ਕਵਰ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਅੱਧਾ ਪੰਨਾ (ਰੰਗਦਾਰ)	: 2000 ਰੁ:	7000 ਰੁ:
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਪੂਰਾ ਪੰਨਾ (ਰੰਗਦਾਰ)	: 2500 ਰੁ:	9000 ਰੁ:
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਅੱਧਾ ਪੰਨਾ (ਰੰਗਦਾਰ)	: 1500 ਰੁ:	5500 ਰੁ:
ਅੰਦਰਲਾ ਪੂਰਾ ਪੰਨਾ (ਕਾਲਾ ਤੇ ਚਿੱਟਾ)	: 2000 ਰੁ:	7000 ਰੁ:
ਅੰਦਰਲਾ ਅੱਧਾ ਪੰਨਾ (ਕਾਲਾ ਤੇ ਚਿੱਟਾ)	: 1300 ਰੁ:	5000 ਰੁ:
ਫੋਟੋ, ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ (ਰੰਗਦਾਰ) ਸਪੇਸ 4 ਸੈ.ਮੀ. x 6 ਸੈ.ਮੀ.	: 500 ਰੁ:	8 ਸੈ.ਮੀ. x 6 ਸੈ.ਮੀ. = 1000 ਰੁ:

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :- ਪ੍ਰਧਾਨ, ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਸੈਣੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ (ਰਜਿ:) ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ, ਨੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਫੂਲ ਚੱਕਰ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਰੂਪਨਗਰ (ਫੋਨ: 98766-26588) ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਵੱਧਦੇ ਕਦਮ

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)
ਰੂਪਨਗਰ

ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਸਵੈਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੂਪਨਗਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਸੈਣੀ ਵਲੋਂ 1945 ਵਿੱਚ ਸੈਣੀ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਮੇਨ ਦੁਆਬਾ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤੀ 17 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਝਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਠੋਸ ਨੀਂਹ ਜੋਕਿ ਇਮਾਨਦਾਰ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀਆਂ, ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਐਮ.ਐਲ.ਏ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਮੇਘ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ 1982 ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ 1994 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਲੇਖ ਰਾਜ ਮੁੰਦਰਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ.ਸੀ.ਸੈਣੀ, ਲੰਬੜਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਸੈਣੀ ਜਿਹੇ ਸਮਾਜਸੇਵੀਆਂ ਦੇ 12 ਮੈਂਬਰੀ 'ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਸੈਣੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ' ਨੇ ਕਰਕੇ ਹੱਥੀਂ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੈਣੀ ਬਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦੁਆਉਣ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ 2004 ਵਿੱਚ 'ਸੈਣੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਟਰੱਸਟ' ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ 11 ਟਰੱਸਟੀ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਟਰੱਸਟ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅੱਲਗ ਅੱਲਗ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ 28 ਮੈਂਬਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਟਰੱਸਟਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤੇ ਖਰਚ ਨੂੰ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਬਣਾਉਣ ਹਿਤ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮੈਨੇਜਰ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸਾਂਭਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕੋਅਰਟੇਕਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਇੱਕ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਗੈਰਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਦਬਾਅ ਜਾਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਮਸਤ ਚਾਲ ਨਾਲ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਰੰਤਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣਾ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਚਾਰ ਕਿੱਤਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਲਾਈ ਅਤੇ ਕਵਾਈ ਕੇਂਦਰ 1991 ਤੋਂ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ 2009 ਤੋਂ, ਬਿਊਟੀਸ਼ੀਅਨ

ਆਰਟ ਕੇਂਦਰ 2014 ਤੋਂ ਅਤੇ ਫੈਸ਼ਨ ਡਿਜ਼ਾਈਨਿੰਗ ਕੇਂਦਰ 2016 ਤੋਂ ਚਾਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਖਿਆਰਥਣਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਸਥਾਨ ਲੈ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰੋਟਰੀ ਕਲੱਬ ਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਟੀਮ ਖੂਨ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ 23 ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ 1200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੂਨਦਾਨੀਆਂ ਨੇ ਖੂਨ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਦਲੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2005 ਤੋਂ ਚਾਲੂ ਹੋਏ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਧੀਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਦਾਨੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਫਿਕਸਡ ਰਕਮ ਦੇ ਵਿਆਜ ਜਾਂ ਨਗਦ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਰਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2024 ਵਿੱਚ 96 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 5 ਲੱਖ, 69 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼੍ਰੀ ਲੇਖ ਰਾਜ ਮੁੰਦਰਾ ਜੀ ਵਲੋਂ 85 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਆਜ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ 7 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 24,50,000 ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤੰਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਭਖਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ/ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿਹਤਵੰਦ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਾਰੂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ 2011 ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਤਿਆਗੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, 'ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ' ਦੇ 56 ਅੰਕ ਛਪ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਟਰੀਮੋਨੀਅਲ ਸੁਵਿਧਾ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਂਬਾਪ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹੁਣਯੋਗ ਪੁੱਤਾਂ-ਧੀਆਂ ਲਈ ਯੋਗ ਵਰ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਸਲਾਨਾ ਸੈਣੀ ਸੰਮੇਲਨ ਸਮੇਂ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਸਫਲ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਧੀਨ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਲ ਸੈਣੀ ਸਮਾਜਸੇਵੀ, ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ, ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ 100 ਸਰਪੰਚਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਧੀਨ ਬਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੈਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੈਣੀ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛੜੇ ਵਰਗ ਦਾ ਲਾਭ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਕਈ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਉਪਰੰਤ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਹੋਈ। ਸੈਣੀ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਭੁੱਲੇ ਵਿੱਸਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਸਥਾਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਹੀਦ ਬੀਬੀ ਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਪਾਬਲਾ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਹੋਈ।

ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਦਕਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਸੇਵੀਆਂ ਤੋਂ 40 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗਰਾਂਟ/ਦਾਨ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਹਾਲ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੋਲਰ ਪੈਨਲ ਲਗਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖਰਚਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਟਰੱਸਟੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2024 ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ 10 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਮਦਨ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਲ ਦਾ ਖਰਚ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਸਥਾਨਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਵੀ ਚੇਤੰਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲਾਨਾ ਸੈਣੀ ਸੰਮੇਲਨ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਕਾਰਨ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਹਲ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਅਤੇ ਫੁੱਟ ਬਰਿੱਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਝ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰੀਕਰਨ ਲਈ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਮਲ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਭਖਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਇੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ

ਬਰਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਮੌਸਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਵਿਚਲਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਿਛਲਗ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੈਰ ਠੋਸ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਵਾਵਰੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਲਝਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੈਂਬਰ ਨਿਰਸਵਾਰਥ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਠਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੁਚਾਰੂ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਬਖਸ਼ੇ।

***

ਪੁਲਾੜ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੁਨੀਤਾ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਪਸੀ 'ਤੇ “ਜੀ ਆਇਆਂ”

ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਪੁਲਾੜੀ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਚੌਣੀਭਰਪੂਰ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੀ ਨਾਸਾ ਪੁਲਾੜ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੁਨੀਤਾ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਅਤੇ ਬੁੱਚ ਵਿਲਮੋਰ 19 ਮਾਰਚ, 2025 ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਚਮਤਕਾਰ ਸਫਲਤਾ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅਚੰਭਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਸੰਭਵ ਜਾਪਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੁਲਾੜ ਵਿਗਿਆਨੀ 5 ਜੂਨ, 2024 ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਲਈ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ ਗਏ ਸਨ। ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੀ 4576 ਵਾਰ ਪਰਕਰਮਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 12 ਕਰੋੜ 10 ਲੱਖ ਮੀਲ ਦਾ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਕਟ ਸਟਾਰਲਾਈਨਰ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਖਤਰਾਭਰਪੂਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀ ਉਥੇ ਹੀ ਫਸ ਗਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਪੇਸਐਕਸ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਤਕਨੀਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਕਾਰਨ ਧਰਤੀ ਵਾਪਸੀ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਸੁਨੀਤਾ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਹਿਸਾਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਝੁਲਾਸਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ ਜੋ ਡਾਕਟਰੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ 1958 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੁਨੀਤਾ ਅਮਰੀਕਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੇ ਮੁਢਲੇ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਲਗਾਉ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਫੇਰਾ ਪਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੁਨੀਤਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ, ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਲਗਨ ਹੋਰ ਕਰਮਯੋਗੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਹੈ।

ਸੈਨੀ ਭਵਨ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸੈਣੀ
ਰੂਪਨਗਰ

23ਵੇਂ ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪ ਦਾ ਆਯੋਜਨ-

ਸੈਨੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਵਿਖੇ ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਸੈਣੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ (ਰਜਿ.) ਵਲੋਂ 5 ਜਨਵਰੀ, 2025 ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 23ਵੇਂ ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ 37 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਖੂਨਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੈਂਪ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਰੋਟਰੀ ਕਲੱਬ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਗਨ ਸੈਣੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੂਨਦਾਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕੀਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਮਰ ਰਾਜ ਸੈਣੀ ਨੇ ਸੈਨੀ ਭਵਨ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਡਾ.ਰੋਲੀ ਅਗਰਵਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਈ ਰੋਟਰੀ ਐਂਡ ਬਲੱਡ ਬੈਂਕ ਰਿਸੋਰਸ ਸੈਂਟਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਖੂਨ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ। ਕੈਂਪ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨਰਵੀਲੂ ਕਲੱਬ ਰੂਪਨਗਰ, ਰਜ਼ਨੀ ਹਰਬਲਜ਼ ਮਲਿਕਪੁਰ, ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਕਰਿਆਨਾ ਸਟੋਰ ਪਪਰਾਲਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੈਨੀ ਭਵਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਪੀ.ਆਰ.ਓ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸੈਣੀ ਨੇ ਬਲੱਡ ਡੋਨਰਜ਼ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 70ਵੀਂ ਵਾਰ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 67ਵੀਂ ਵਾਰ, ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 51ਵੀਂ ਵਾਰ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 50ਵੀਂ ਵਾਰ, ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ 43ਵੀਂ ਵਾਰ, ਅਮਿਤ ਸੈਣੀ ਨੇ 28ਵੀਂ ਵਾਰ, ਮੁਕੇਸ਼ ਸੈਣੀ ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 21ਵੀਂ ਵਾਰ, ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 17ਵੀਂ ਵਾਰ, ਕੰਵਲਜੀਤ ਸੈਣੀ, ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਸੈਣੀ, ਅਨੁਰਾਗ ਨੇ ਖੂਨ ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਇੰਜ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੀਆ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸੂਬੇਦਾਰ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੈਨੀ ਭਵਨ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਨੂਆ, ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੀਆ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਾਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡਰਾ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਡਾ. ਹਰਚਰਨ ਦਾਸ ਸੈਰ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਰਨ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿਰਨ, ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ 55ਵੇਂ ਅੰਕ ਦਾ ਲੋਕ ਅਰਪਣ- ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਸੈਣੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਤਿਮਾਹੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ “ਸੈਣੀ

ਸੰਸਾਰ” ਦਾ 55ਵਾਂ ਅੰਕ 5 ਜਨਵਰੀ 2025 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਰਸਮ ਪਿੰਡ ਜਟਾਣਾ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਸ. ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ (ਬੀਕੇਯੂ ਲੱਖੇਵਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ) ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਕਾਰਜਾਂ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਵੱਡਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (ਸਵਰਗਵਾਸੀ) ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਹਰਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੇਕ ਚੰਦ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ “ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ” ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸਾਰੂ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਿੰਡ ਜਟਾਣਾ ਦੇ ਨੌਬਰਦਾਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਇੰਜ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੀਆ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸੂਬੇਦਾਰ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੈਂਬਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ- ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ 25 ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ 1 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਨੰਗਲ ਸਰਸਾ ਦੇ 'ਭੂਰੇ ਦਾ ਢਾਬਾ' ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2025 ਨੂੰ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਿਫਰੈਸ਼ਮੈਂਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੇ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਲਈ ਸ਼ੁੱਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਉਪਰਾਲੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਮੋਢੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦਿਲੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਾਲਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਖਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੇ ਸੁਆਦੀ ਭੋਜਨ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀਆਂ।

ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਈ- ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਕਿੱਤਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੱਖਿਆਰਥਣਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ 11 ਜਨਵਰੀ, 2025 ਨੂੰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਲੋਹੜੀ

ਮਨਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਠੰਢ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਰੇਖਾ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਹੜੀ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਗਲ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਲੋਕ-ਆਗੂ ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਾਘੀ ਦੇ ਦਿਨ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਰਿਉੜੀਆਂ, ਮੂੰਗਫਲੀ ਅਤੇ ਗੱਜਕ ਜਿਹੇ ਰਵਾਇਤੀ ਸਨੈਕਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਗਿੱਧਾ ਪਾ ਕੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਆਨੰਦਮਈ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿੱਖਿਆਰਥਣਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ- ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ 10 ਮਾਰਚ, 2025 ਨੂੰ ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਵਿੱਚ 'How to develop Communication skills to get better job opportunities' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥਣਾਂ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਇੰਨਰਵੀਲੂ ਕਲੱਬ ਰੂਪਨਗਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉਸ਼ਾ ਭੋਲਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਵਲੋਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਨੂੰਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ।

ਮਾਸਿਕ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ- ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਬੀਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਵਾਧੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੇ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਬਿਊਟੀਸ਼ੀਅਨ ਆਰਟ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿਹਤਯਾਬੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਛੁੜੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ : ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ

ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਨੂੰਆਂ, ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸੈਣੀ ਅਤੇ ਸ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 21 ਮਾਰਚ 2025 ਨੂੰ ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀਆਂ ਮਾਣਯੋਗ ਮਾਲ, ਪੁਨਰਵਾਸ ਤੇ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਤੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤੀਆਂ ਨੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਵਿਖੇ 4 ਅਪ੍ਰੈਲ 2025 ਨੂੰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸਾਲਾਨਾ ਸੈਣੀ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਹੋਰ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ।

***

ਸਨਮਾਨ

• ਰੋਟਰੀ ਐਂਡ ਬਲੱਡ ਬੈਂਕ ਸੁਸਾਇਟੀ ਰਿਸੋਰਸ ਸੈਂਟਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇ ਕਾਕਾ ਰਾਮ ਸੈਣੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਖੂਨ ਦਾਨ ਕੈਂਪ ਲਗਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਐਵਾਰਡ ਆਫ਼ ਆਨਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਨੂੰਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 2 ਮਾਰਚ, 2025 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਸਟੇਟ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ਼ ਪਬਲਿਕ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਸਮੇਂ ਜਨਰਲ ਵੀ.ਕੇ. ਮਲਿਕ ਰਿਟਾਇਰਡ ਚੀਫ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਅਨ ਆਰਮੀ ਪਾਸੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਦੋ ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

• ਰੂਪਨਗਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਿੰਡ ਗੰਧੋ ਕਲਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਵਾਸੀ ਅਤੇ LIC ਰੂਪਨਗਰ ਵਿਖੇ ਬਤੌਰ ਵਿਕਾਸ ਅਧਿਕਾਰੀ

ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਜਸਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਸੈਣੀ ਬਰਾਦਰੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਸਜੀਤ ਨੇ ਬੀ.ਟੈਕ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਥਾਪਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਵੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਜਸਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ 19 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਾਨੀ ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੀ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੈਨੀ ਇਤਿਹਾਸ

ਰੂਪਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੱਕੂਮਾਜਰਾ ਦੇ ਵਸਨੀਕ, ਖੋਜੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਭਾਈ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਣਗੌਲੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕ, "ਪੰਥਕ ਪੁਆਧੀ ਹੀਰੇ" ਲਿਖ ਕੇ ਬਹੁਮੁੱਲਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸੈਣੀ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਅਨਮੋਲ ਹੀਰਿਆਂ- ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਜਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਨੰਨੂਆਂ, ਉਸ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਦੀਵਾਨ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਰਾਏ, ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹੀਦ ਬੀਬੀ ਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਪਾਬਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਸਾ ਸਿੰਘ ਗੁਹਣੀਆਂ ਆਦਿ ਸੈਣੀ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਬਾਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਸਹਿਤ ਅਹਿਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੁਆਧੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾਲੀਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ/ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਪਵਾ ਕੇ ਭਾਈ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਮਾਜ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਸਤਕ, "ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੂਤ ਸਪੂਤ ਕਰੇਨਿ" ਲਿਖ ਕੇ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ 7 ਫਰਵਰੀ, 2025 ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਇਸ ਅਦੁੱਤੀ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਵੇਰਵੇ ਹਥਲੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹਸਤੀ-ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸੈਣੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੰਨੂਆਂ ਕੁੱਲ ਦੇ ਮੋਢੀ ਭਾਈ ਨਾਨੋ ਦਿਗਵਿਜੇਈ ਪੰਡਤ (ਸਨਾਤਨੀ ਵਿਦਵਾਨ) ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ, ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਉਦੈ ਜੀ ਨਾਲ ਸੀਸ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਜਮਾਲਾ ਸਿੰਘ ਨੰਨੂਆਂ ਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਸਨ।

ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ, ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ

ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਉਸਾਰੀ ਆਰੰਭ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਹਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਚਾਓ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਗਈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਆਰੰਭੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਨੋ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੱਦ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਗਿਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸੈਕਸ ਆਰਥਰ ਮੇਕੇਲਡ ਦੀ ਰਚਨਾ "ਦ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜਨ" ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਿੱਖਾਂ- ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਾਲੇ ਜੀ, ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ, ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ, ਭਾਈ ਬਾਹਲੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੂਨਾ, ਇੱਟਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜਰੂਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਇਮਾਰਤੀ ਲੱਕੜ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਪਾਸ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਕਈ ਸਿੱਖ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਨਮਤੀ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸੈਨ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜ, ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਨਮ ਅਸਟਮੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਵਾਸੀ ਵਰਤ ਰੱਖਣਗੇ, ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਜੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਮੰਦਰ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਸਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ

ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਜੀਵ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਸਜੀਵ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕ ਲੱਤ ਕੱਟ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਰਾਜਾ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਾਜ ਵੈਦਾਂ ਅਤੇ ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਬੜੇ ਓਹੜ ਪੋਹੜ ਕੀਤੇ ਪਰ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਅਜਨਬੀ ਕੋਈ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਜਨਬੀ ਨੂੰ ਆਦਰ ਸਤਕਾਰ ਸਹਿਤ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ 'ਤੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਠੀਕ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨਾਲ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬਣ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਿਲਵਾਲੀ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ 'ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ। ਇੱਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਚਲਾਇਆ। ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੌਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਠਹਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਤੇ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਵੀ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ

ਠਹਿਰੇ ਸਨ।

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਜੰਗ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨਾਨੋ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਏ। 'ਸੋਢੀ ਚਮਤਕਾਰ' ਦੇ ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ, ਚੂੜਾਮਣੀ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਭਿਆਨਕ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਸੂਬੇਦਾਰ ਅਬਦੁੱਲਾ ਖਾਂ ਨੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਦੇ ਪੰਜ ਡਵੀਜ਼ਨ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਰਮ ਖਾਂ, ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਂ, ਅਲੀ ਬਖਸ਼, ਇਮਾਮ ਬਖਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨਿਕ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ- ਨਬੀ ਬਖਸ਼ ਅਤੇ ਕਰੀਮ ਬਖਸ਼ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੱਟੂ, ਪੈੜਾ, ਜੇਠਾ, ਕਲਿਆਣਾ, ਪਰਾਗਾ, ਤੋਤਾ, ਮਥਰਾ, ਪਰਸੂ, ਸਕਤੂ, ਭਲਣ, ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਜਵਾਨ ਦੇ ਕੇ ਯੁੱਧ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਮੈਕਸ ਆਰਥਰ ਮੈਕੇਲਫ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਬੈਰਮ ਖਾਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਥਰਾ ਜੀ ਆਹਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਗਏ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਭਾਈ ਮਥਰਾ ਜੀ ਨੇ ਬੈਰਮ ਖਾਂ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਲਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੱਥੋਂ ਹੱਥ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਬੈਰਮ ਖਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਿਰ ਧੜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੈਰਮ ਖਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੱਟ ਵੱਢ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਨੂੰ ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਆਰ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਲਵੰਡ ਖਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਗਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੇ ਆਹੂ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ ਜਦੋਂ ਤੀਰ ਮੁੱਕ ਗਏ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਮੁਗਲ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਜਰ ਮੂਲੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਢਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੁਗਲ ਸੂਬੇਦਾਰ ਅਬਦੁੱਲਾ ਖਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਲਈ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗਹਿਗੱਚ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀ ਗਏ। ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉਪਰੰਤ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਨਾਨੋ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਥਾਪੜਾ ਲੈ ਕੇ 100 ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ।

ਬਾਕੀ ਸਫਾ 11 'ਤੇ.....

ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ

ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੁਆਰਾ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਜ਼ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਬਰੀ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਰਚਾਚਰ ਹੈ। ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਭਾਲ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਅਪਰਾਧੀ ਐਲਾਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਨਾਬਰਾਬਰੀ, ਗਰੀਬੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਰਥਿਕਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਵਲੋਂ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਿਜਰਤ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਅੰਦਰ ਘਰਾਂ, ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉੱਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਲਈ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਛਾਪਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਕੜ ਕੇ ਜੰਗੀ ਫੌਜੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁੰਨੂ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਤਨ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਤਨਾਂ ਬੇਵਤਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਆਲਮ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ-ਸਿਆਸੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਰਬਰਾਹ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਉੱਤੇ ਚੌਧਰ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਿੱਧੀਆਂ ਜੰਗਾਂ, ਰਾਜ ਪਲਟੇ, ਕੂਟਨੀਤਿਕ ਚਾਲਾਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਥਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ, ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਨਵਬਸਤੀਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਣਾ ਗ਼ਲਬਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਵਪਾਰਕ ਜੰਗਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਰਥਿਕ-ਫੌਜੀ ਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰ ਆਰਥਿਕਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਫੌਜੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਦਾਬਾ ਬਣਾਇਆ। ਅਮਰੀਕੀ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਸੁਪਰ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਨਵਬਸਤੀਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ। ਪਰ ਵਿਸ਼ਵ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਰੂਸ-ਚੀਨ ਵਰਗੇ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਉਭਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮਾਡਲ ਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਦਾਰੀ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਖੇਰਾ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ, ਨਵੇਂ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਘਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ ਦਾ ਬੋਝ ਵਧਣ (36 ਖਰਬ

ਡਾਲਰ), ਵਪਾਰਕ ਘਾਟਾ ਵਧਣ, ਸਟਾਕ ਮਾਰਕੀਟ ਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਲਨ ਵਧਣ, ਵਾਧੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਕਟ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ, ਮਹਿੰਗਾਈ, ਵਪਾਰਕ ਜੰਗ, ਬ੍ਰਿਕਸ ਵਲੋਂ ਡਾਲਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦੇ ਪਤਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਅੰਦਰ ਵੱਡੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬੇਚੈਨੀ ਪਨਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਟਰੰਪ ਕੌਮੀ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਭੜਕਾਉਣ, 'ਅਮਰੀਕਾ ਫਸਟ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਉੱਤੇ ਟੈਰਿਫ ਲਗਾਉਣ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ, ਨਸ਼ਾ ਮਾਫੀਆ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ ਐਲਾਨਣ, ਗਰੀਨਲੈਂਡ ਤੇ ਪਨਾਮਾ ਨਹਿਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਉਣ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਚਕਵੇਂ ਬਿਆਨਾਂ ਸਮੇਤ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਐਲਾਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦਾ ਹੀਰੋ ਬਣਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਟਰੰਪ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਹਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ਮੂਲੇ ਥੱਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਫੌਜੀ ਸਟੇਟ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਕਾਇਮ ਕਰਨ, ਪੂਰੇ ਰਾਜਕੀ ਕੰਟਰੋਲ ਰਾਹੀਂ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲ ਵਧਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮੀਡੀਆ ਜ਼ਰੀਏ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਕੇ ਧੂ-ਧਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਨੀਤੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੂਰਵਜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰੂਪ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਇਹ ਪਰਖੀ ਹੋਈ ਨੀਤੀ ਹੈਕਿ 'ਪਹਿਲਾਂ ਉਜਾੜਾ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ'। ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਤਬਾਹੀ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਵੱਡਾ ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਨੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਡਾ ਉਜਾੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਹਿਤਾਂ ਅਤੇ 'ਫੌਜੀ ਉਦਯੋਗਕ ਕੰਪਲੈਕਸ' ਲਈ ਆਕਸੀਜਨ ਹਨ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ, ਸਸਤੀ ਕਿਰਤ ਅਤੇ 'ਸਰਹੱਦੀ ਉਦਯੋਗਕਕੰਪਲੈਕਸ' ਲਈ ਅਹਿਮ ਹਨ। ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਅਨੇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰ ਦੇ ਠੇਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਫੈਡਰਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਛਤਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਰਹੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਏਅਰ ਚਾਰਟਰ, ਆਧੁਨਿਕ ਕੈਮਰੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਕੈਨਿੰਗ ਲਈ ਸੈਂਸਰ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ ਤਾਰਾਂ, ਚੈਕ ਪੁਆਇੰਟ, ਟਾਵਰ, ਸਟੀਲ ਦੀਆਂ ਵਾੜਾਂ, ਬਾਰਡਰ ਪੈਟਰੋਲ ਏਜੰਟਾਂ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜੇਲ੍ਹਾਂ, ਕੈਂਪ, ਡਰੋਨ, ਕਮਾਂਡ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਸੈਂਟਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਨਤਕ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਅੰਦਰ ਹੋਮਲੈਂਡ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਦੀ ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੁਊਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਗੇਟਕੀਪਰ' ਤਹਿਤ ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਇਡਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜੇਲ੍ਹ ਕੰਪਨੀ ਜਿਓ ਅਤੇ ਕੋਰਸਿਵਿਕ ਨੂੰ 2 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੇ 40 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਠੇਕੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ 56% ਦਾ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਇਡਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ 32.3 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੇ 21713 ਸਰਹੱਦੀ ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਆਪਣੀ 'ਸ਼ੈਲੀ' ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਖਿਲਾਫ 'ਏਲੀਅਨ ਐਨਮੀਜ਼ ਐਕਟ' ਅਤੇ 'ਆਇਜ਼ਨਹਾਵਰ ਮਾਡਲ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਵਾਸੀ ਨੂੰ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ' ਕਹਿ ਕੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਵੈਟਬੈਕ' ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਸੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਟਰੰਪ ਵਲੋਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਆਈਸੀਈ ਵਲੋਂ ਛਾਪੇ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਲਈ ਫ਼ੌਜੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਟਰੰਪ ਵਲੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 'ਅਪਰਾਧੀ' ਆਖਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਤਾਰਕਿਕ ਨਹੀਂ ਪਰ ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰ ਕੇ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਨੇ 'ਲੋਕਨ ਰਾਈਲੀ ਐਕਟ' ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਓ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਐਕਟ 2024 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਰਜੀਆ ਵਿੱਚ ਵੈਨਜ਼ੁਏਲਾ ਦੇ ਇੱਕ ਗੈਰਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੁਆਰਾ 22 ਸਾਲਾ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਲੋਕਨ ਰਾਈਲੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਨੇ ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਿੱਲ 'ਚ ਸੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਚੋਰੀ, ਹਮਲਾ, ਮੌਤ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਰਖਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਫੈਡਰਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ

ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਮਾਮੂਲੀ ਅਪਰਾਧ ਬਹਾਨੇ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਗੈਰਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਉੱਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਜੰਗੀ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਤਾਂ ਗੈਰਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਦਨਾਮ 'ਗੁਆਤੇਮਾਲੇ ਬੇਅ ਸੈਂਟਰ' ਭੇਜਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਅਮਰੀਕੀ ਨੇਵਲ ਬੇਸ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਅਜਿਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਹੈ ਜੋ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਤਸੀਹਿਆਂ ਲਈ ਬਦਨਾਮ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇੱਥੇ ਅਮਰੀਕੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਟਰੰਪ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 24 ਜਨਵਰੀ, 2024 ਨੂੰ 88 ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਕੜ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਲੱਦ ਕੇ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਲੰਬੀਆ, ਭਾਰਤ, ਗੁਆਟੇਮਾਲਾ, ਅਲ-ਸਲਵਾਡੋਰ, ਵੈਨਜ਼ੁਏਲਾ ਅਤੇ ਮੈਕਸੀਕੋ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਨਿਕਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਨੀਤੀ ਘੋਰ ਅਮਾਨਵੀ, ਵਿਤਕਰੇਵਾਲੀ, ਆਰਥਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ, ਨਸਲਵਾਦੀ ਤੇ ਜਾਬਰ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਦੇ ਸੰਸੇ ਕੌਮੀ ਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵੱਲ ਵਧ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰਵਾਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ, ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਵਾਸ ਸੰਕਟ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕੌਮੀ ਸ਼ਾਵਨਵਾਦ ਤੇ ਨਸਲਵਾਦ, ਪੂੰਜੀਵਾਦੀਦਮਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਹਲ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਟਰੰਪ ਅਮਰੀਕੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਰਗ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਭਟਕਾਉਣ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇ ਬੱਕਰੇ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਉਟਸੋਰਸਿੰਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਜਰਤਾਂ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀਆਂਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ।

ਟਰੰਪ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਤੀਨੀ, ਕਾਲੇ,

ਏਸ਼ਿਆਈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਉਂ ਨਸਲੀ ਪੱਖਪਾਤ ਰਾਹੀਂ ਗੋਰੀ ਚਮੜੀ ਦੀ ਨਸਲਵਾਦੀ ਸਰਬਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਤਹਿਤ ਪਰਵਾਸ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਸਰਹੱਦਾਂ, ਪਾਸਪੋਰਟ, ਵੀਜ਼ੇ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੂਰਾ ਅਮਰੀਕਾ, ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੀਤੀਆਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਹਨ ਜੋ ਨਸਲੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ, ਕਿਰਤ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕੈਂਪਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਵਿਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਨਕਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵੰਡਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਖੂਲੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਕੁੱਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਜਾਂ ਜਬਰੀ ਪਰਵਾਸ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ 'ਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

*****

.....ਸਫ਼ਾ 8 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 200 ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਨਾਨੋ ਜੀ ਨੇ ਦੋ-ਧਾਰੇ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਅਲੀ ਬਖਸ਼ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦੀ ਦੁਆਰਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਆਪ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਵਾਂਗ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀ ਗਏ ਅਤੇ ਸੈਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਨੰਨੂਆਂ ਕੁੱਲ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਾਇਆ।

ਭਾਈ ਕਲਿਆਣਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਣਥੱਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ :

”ਅਣਦੁ ਮੁਰਾਰੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖੁ ਕਲਿਆਣਾ ਕੁਲਿ ਕਵਲੁ ਰਸਾਲਾ।”

ਬਿਸ਼ਪ ਦਾ ਟਰੰਪ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵਸ਼ਿੰਗਟਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਥੀਡਰਲ ਵਿੱਚ ਗਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਕੈਥੀਡਰਲ ਦੀ ਬਿਸ਼ਪ ਮੈਰੀਅਮ ਐਡਗਰ ਬੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਟਰੰਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ:-

“ ਮਿਸਟਰ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ! ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਰੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਦਿਉ। ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਜਤਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਕੌਮ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰੇ ਰੱਬ ਦਾ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜੋ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ, ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੇਅ, ਲੈਸਬੀਅਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਜੈਂਡਰਬੱਚੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਕੱਢਦੇ/ਵੱਢਦੇ/ਚੁਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਪੋਲਟਰੀ ਫਾਰਮਾਂ ਅਤੇ ਮੀਟ ਪੈਕਿੰਗ ਪਲਾਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਂਡੇ ਧੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਈਟ ਸ਼ਿਫਟਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਹੀ ਕਾਗਜ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਪਰ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਇੰਮੀਗ੍ਰੈਂਟ ਮੁਜਰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਗੁਆਂਢੀ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਚਰਚਾਂ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦਾਂ, ਸਿਨਾਗੋਗਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ।

ਮਿਸਟਰ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਇੱਥੇ ਦਇਆ ਅਤੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜਨਬੀਆਂ 'ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਅਜਨਬੀ ਸਾਂ। ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਰੱਬ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਵੈਮਾਨ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਅੱਗੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਲਈ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਹੌਸਲਾ ਦੇਵੇ। ਅਮੀਨ”

ਕਹਾਣੀ
ਵਾਪਸੀ

ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਰੂਪਨਗਰ

ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਵੰਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਬੈਂਚਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਦੋ ਜੋੜਿਆਂ ਤੇ ਪਈ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੰਨੀ ਪਈਆਂ। ਉਹ ਟਿਊਸ਼ਨ ਨਾ ਜਾ ਕੇ ਇਥੇ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਟਿਊਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆ ਗਏ ਸਨ। '15 -16 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਿਸ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਏ ਸਨ', ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ ਖਟਕੀ। ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਵੀ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਦੋ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦੇ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਆਈ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸੋਚ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਚੋਰੀ ਇੱਕ ਪਰਵਾਸੀ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਕਾਰਨ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਨਿਕਲਦੇ। ਮੋਬਾਇਲ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਾਹਲੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਲਏ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਰਿਸ਼ਤੇ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਵੰਤ ਦੀ ਬੇਟੀ ਕਿਰਨ, ਟਿਊਸ਼ਨ ਤੋਂ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਾਰੂਣੀ ਦੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਕਿਰਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਨਤੀ ਅਤੇ ਸਿਆਣੀ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਬੇਟਾ ਪਰਮਵੀਰ ਕਾਲਜ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਰਾਤ ਦੇ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ ਉਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਵੀ ਮੋਬਾਇਲ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਉਸਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਵੰਤ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਸਬਜ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਪਰਮਵੀਰ ਨੂੰ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਸਤਵੰਤ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ

ਧੱਕਾ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਉਮਰ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮੰਨਦੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਦਾ ਇਕ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਸਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੀ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਰਮਵੀਰ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੋਬਾਇਲ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸਤਵੰਤ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਈ। ਕੁਝ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਕੁੜੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹ ਇਕਦਮ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਉਮਰ ਅਜੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਬਣ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸੁਣੀ ਗਿਆ। ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ।

ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਪਾ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮੇਜ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਪਰਮਵੀਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਪਰਮਵੀਰ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਸੀ। "ਅੱਜ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਚੱਲਿਆ?" ਪਾਪਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। "ਉਹ ਪਾਪਾ! ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ। ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ", ਪਰਮਵੀਰ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ। "ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਵਿਆਹ?" ਪਾਪਾ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ। "ਜੀ ਉਹ ਪੈਲਸ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸਿੱਧੇ"। "ਠੀਕ ਹੈ ਚਲਾ ਜਾਈਂ"। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰ ਬੈਠ ਕੇ, ਸਤਵੰਤ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਬੋਲੀ।

ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਪਰਮਵੀਰ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਿਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਪਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿਰਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪਰਮਵੀਰ ਵੱਲ ਹੀ ਸੀ। ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਕਿਰਨ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਪਾ ਟੀ.ਵੀ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਤਵੰਤ ਅਜੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਹੇਲੀ ਨੇਹਾ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ। ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਦੀ ਕਰਦੀ ਹੀ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਨੇਹਾ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਹੁਣੇ ਪਰਮਵੀਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਢਾਬੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਸ਼ੇੜੀ ਜਿਹੇ ਦਿਖਣ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਨੇਹਾ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੱਕੀ ਸਹੇਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਪਰਮਵੀਰ ਲਈ ਫਿਕਰਮੰਦ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸਤਵੰਤ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਈ, "ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਰਮਵੀਰ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਢਾਬੇ ਦੀ ਨੇਹਾ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਨਸ਼ੇੜੀਆਂ ਦਾ ਅੱਡਾ

ਹੈ। ਕਿਤੇ ਪਰਮਵੀਰ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਗਿਆ”।

ਉਸਨੇ ਅਜੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਕੂਟੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਕੂਟਰ ਢਾਬੇ 'ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੈਲਮੇਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਰਮਵੀਰ ਦਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਢਾਬੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਢਾਬੇ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਲੱਗੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਬੈਠਾ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੌਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਢਾਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਢਾਬੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ "ਹਾਂਜੀ, ਮੈਡਮ ਜੀ! ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ?"। ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਕੌੜੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬਿਨ ਬੋਲੇ, ਹਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਮੇਜ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੁੱਝ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਉਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪਰਮਵੀਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਸਤਵੰਤ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ, "ਇਥੇ ਕਿਹੜਾ ਵਿਆਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ?" ਪਰਮਵੀਰ ਨੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਸਤਵੰਤ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਵੰਤ ਢਾਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੋਵੇਂ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਰਮਵੀਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। "ਮੰਮੀ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋ?", "ਇਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ", ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ। ਪਰਮਵੀਰ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। "ਦਸ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਘਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈਂ", ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਸਕੂਟੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਈ।

ਕਿਰਨ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਪਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਸਤਵੰਤ ਘਰ ਤਾਂ ਆ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖੈਰ ਉਸਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪਰਮਵੀਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰੱਬ ਹੀ ਬਚਾਵੇ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਉ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਉਲਝਣ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆਈ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰੇਗੀ। ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਭਾਰਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਰਮਵੀਰ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਸੋਚਦੇ ਸੋਚਦੇ ਉਸਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ।

"ਮੰਮੀ ਉੱਠੋ! ਚਾਹ ਪੀ ਲਓ", ਕਿਰਨ ਉਸਨੂੰ ਉਠਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਘਬਰਾ ਕੇ ਉੱਠੀ। "ਕੀ ਹੋਇਆ ਮੰਮੀ ਤੁਹਾਡੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਹੈ? ਬਾਹਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਸੀ।" "ਅੱਛਾ!! ਸਿਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਭਾਰਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ", ਉਹ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਫੜਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੀ। "ਪਰਮਵੀਰ ਆ ਗਿਆ?", ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। "ਹਾਂ ਜੀ, ਮੰਮੀ ਵੀਰਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।" ਸਤਵੰਤ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ

ਸੀ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਗਈ।

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਤੜਕੇ ਜਾ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਅੱਖ ਲੱਗੀ। ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਵਜੇ ਅਲਾਰਮ ਵੱਜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉੱਠ ਬੈਠੀ। ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਿਰਨ ਵੀ ਉੱਠ ਗਈ ਸੀ। ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਪਰਮਵੀਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਈ। ਉਹ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ।

ਪਰਮਵੀਰ ਤਾਂ ਜਾਗ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਉਸਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਫਿਕਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਅੱਜ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਮੰਮੀ ਨੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ਤਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਸੋਚੀਂ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰਮਵੀਰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਨਾਸ਼ਤੇ ਲਈ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਤਵੰਤ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਨਾਸ਼ਤਾ ਲਗਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਉਸੀ ਢਾਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤਬੁਕ ਗਈ, "ਕੀ ਹੋਇਆ ਢਾਬੇ 'ਤੇ?" ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। "ਮੰਮੀ! ਕੱਲ੍ਹ ਢਾਬੇ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਰੇਡ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਨਸ਼ੇ ਵੇਚਦੇ ਫੜੇ ਹਨ", ਕਿਰਨ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਦੀ ਬੋਲੀ। "ਹਾਲ ਦੇਖੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ, ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦਾ ਤਾਂ ਮਰਨ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਇਨੀ ਬਦਨਾਮੀ ਬਾਅਦ", ਕਿਰਨ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਉੱਠਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ। "ਪਾਪਾ, ਦੇਖੋ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨੀ", ਕਿਰਨ ਬੋਲੀ।

ਸਤਵੰਤ ਦੇ ਤਾਂ ਸਾਹ ਹੀ ਸੁੱਕ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਪਰਮਵੀਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਸੁੰਨ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਾਪਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਪਰਮਵੀਰ ਦਾ ਹੱਥ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਪਰਮਵੀਰ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਜਿਵੇਂ ਹਲਕ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਉਹ ਸਿਰਫ ਦੋ ਹੀ ਅੱਖਰ ਬੋਲ ਸਕਿਆ, "ਸੌਰੀ! ਮੰਮੀ"। ਪਰਮਵੀਰ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਭਰੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਉਸ ਖਬਰ ਵੱਲ ਘੂਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ 'ਮੰਮੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਵੀ ਹੋਣਾ ਸੀ'। ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਪਰਮਵੀਰ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਉਹ ਪਰਮਵੀਰ ਦੀ ਇਸ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਿਆਂ - ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੰਬੜ
ਲੁਧਿਆਣਾ

(ਅੱਜ ਦੇ ਪਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗਾਹ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਸ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ 26 ਸਤੰਬਰ, 1932 ਨੂੰ ਜਨਮੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਹੋ ਕੇ ਦਾਦੀ ਜਮੁਨਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਲ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਤੇ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਿਰਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਦਸ ਸਾਲ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਦੁੱਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿ ਕੇ 26 ਦਸੰਬਰ, 2024 ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਡਾ.ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।)

ਡਾ.ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਡਾ.ਸਾਹਿਬ ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਮਿਹਨਤ, ਸਾਦਗੀ, ਹਲੀਮੀ, ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਕਰਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਦੇ ਟੀਸੀ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ। ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਦੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਆ ਗਏ। ਉਹਭਾਰਤ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਤੇ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣੇ। ਜਦੋਂ ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹੀ ਇੱਕੋਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹਰ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਜਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਡਾ.ਸਾਹਿਬ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਤ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਪੱਦਵੀ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗਾ। ਜਦੋਂ ਵਾਜਪਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਆਖਿਆ, "ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵੱਲ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਵੋ। ਸਾਨੂੰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਲੋੜ ਹੈ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਮਿਟ, ਡੀਪੂ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਉਪਲਬਧ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਕਾਲਾਬਾਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਸਿਸਟਮ ਨੇ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਐਂਬੈਸੇਡਰ ਅਤੇ ਫੀਅਟ ਕਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਛੇ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਸਕੂਟਰ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਲੈਣ ਇਤਨੇ ਹੀ ਸਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਸੀਮੈਂਟ ਲੈਣ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਚੀਨੀ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਰਮਿਟ 'ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਦਫਤਰਾਂ ਦੀ ਦੋੜ ਧੂਪ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਘੱਟ ਸੀ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪਰਮਿਟ ਰਾਜ ਖਤਮ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਲਗ ਪਈਆਂ। ਕਾਲਾਬਾਜ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਨੂੰ ਠਲੂ ਪਈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਖੁਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਧਿਆ ਬਲਕਿ ਮਾਲ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਧਿਆ। ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਕੋਲ ਸਰਕਾਰ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਵਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਬਣ ਗਏ।

ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕੰਨਵੋਕੇਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਬਤੌਰ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਆਏ। ਮੈਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ, ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ ਘੁਮਾਉਣ

ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪਚੇਅਰਮੈਨ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵੀ ਗਏ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਦੁਪਹਿਰੇ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲਿਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਆਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਫਰੀ ਖਾਣਾ ਨੀ ਖੁਆਉਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁੱਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।” ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪਾਲਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੱਤੇ।

ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਉਦੋਂ ਦੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੇਤਾ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਮੰਗਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਤਾਂ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਕੰਮ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮੈਂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੂਬੇ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਯੋਜਨਾ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਮੈਂ ਜੋ ਕੁੱਝ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ”। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇੜੇ 700 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਮੰਗੀ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਟਾਲਮਟੋਲ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।

ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਪੰਡਾਰਾ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਇਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਪ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਮਾਰੂਤੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਆਏ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਭੋਗ ਪੈਣ ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ।

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਲੀ ਮਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਧੜੇ ਬਹੁਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਾ ਧੜਾ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾ ਸਕੇ। ਫੈਸਲਾ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋ

ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਵਿਤ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਰਖੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਨੌਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਸੀ, ਮੈਂਬਰ ਮਸਾਂ ਪੂਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਜੀਕਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੌਲਤ ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਲਾਭ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਨਾਗਰਿਕ ਕੋਲ ਪੁੱਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜ ਦਲੇਰਾਨਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਵਾਏ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਹੱਕ, ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕਾਮਾ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਨਿੱਘ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮਨਰੇਗਾ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਦੂਜੀ ਮੁੱਖ ਲੋੜ ਵਿੱਦਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਦਿੱਤੇ। ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਹਰੇਕ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਮਿਆਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਅਖੌਤੀ ਨਿਜੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਤੀਜੀ ਲੋੜ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਸਿਹਤ ਮਿਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ 10 ਨੰਬਰ ਵਾਲੀਆਂ ਐਂਬੂਲੈਂਸਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਦਫਤਰੀ ਧੌਕੇਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਹੱਕ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। ਜੇਕਰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੂਚਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਅਪੀਲ ਲਈ ਸੂਚਨਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦਾ ਹੱਕ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਸੌਣਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਇੰਜ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰੇ ਹਾਈਵੇ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਲਿਆਕਤ ਤੋਂ ਕਾਇਲ ਹੋ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 17 'ਤੇ .....

ਇੱਕ ਧੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ
ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ

ਮੁੰਬਈ ਏਅਰਪੋਰਟ ਦੇ ਟਰਮੀਨਲ 2 ਡਿਪਾਰਚਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੀਲੂ ਚੇਅਰ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਪਾਸ ਆਈ। ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਵਿੰਗ ਕਮਾਂਡਰ ਅਸ਼ੋਕ ਕੇਟਕਰ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਵੀਲੂ ਚੇਅਰ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਤੁਰੰਤ ਏਅਰਲਾਈਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵੀਲੂ ਚੇਅਰ ਨੂੰ ਡਿਪਾਰਚਰ ਗੇਟ ਵੱਲ ਲੈ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤੀ ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੜਾਕੇ ਪਾਇਲਟ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸ਼ੋਕ ਕੇਟਕਰ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਏਅਰ ਕਰੈਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਬਚ ਤਾਂ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਦੋ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਜਾਂਬਾਜ਼ ਲੜਾਕੂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਹਾੜਦਾ ਸੀ, ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀਲੂ ਚੇਅਰ ਨਾਲ ਬੱਝ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਇੰਡੀਆ ਗੇਟ ਨੇੜੇ ਦਿੱਲੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਉਹ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਫੇਰੀ ਉਸ ਲਈ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪੀੜਾ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਜਾਂ ਏਅਰਫੋਰਸ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸ਼ੋਕ ਕੇਟਕਰ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਧੀ ਭਾਰਗਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਂ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਗਵੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨਾਲੋਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜ ਲਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਚੈਕ-ਇੰਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਬਾਅਦ ਅਸ਼ੋਕ ਕਾਟਕਰ ਨੂੰ ਬੋਰਡਿੰਗ ਗੇਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੀ ਵੀਲੂਚੇਅਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਉਡਨ ਲਈ ਰੰਨਵੇਅ 'ਤੇ ਭੱਜਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਾਇਲਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗੇ। ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਟਿੱਕ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ।

ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਨਾਲ ਅੱਥਰੂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਗਣ ਲੱਗੇ।

ਜਦੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਕੇ ਉਡਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ। ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕਾ ਉਸ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਲਿਆਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਪਾਇਲਟ ਨੇ ਅਨਾਊਂਸ ਕੀਤਾ, “ਪਿਆਰੇ ਮੁਸਾਫਰੋ! ਤੁਹਾਡਾ ਫਲਾਈਟ 6 ਈ 6028 ਵਿੱਚ ਸਵਾਗਤ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੀਟ ਨੰ. 1। 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਹਿਮਾਨ ਮੁਸਾਫਰ, ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਵਿੰਗ ਕਮਾਂਡਰ ਅਸ਼ੋਕ ਕੇਟਕਰ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਦੋ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤਾਂ ਦੁਆਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਗੁਆ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਘਟਿਆ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਏਅਰਫੋਰਸ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਲਿਆ। ਪਰ ਧੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੀ.....”

ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਭਾਰਗਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਦਿਲੋਂ ਜੁੜੀ ਰਹੀ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੱਸ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਆਹ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਭਾਰਗਵੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਮਾਣਮੱਤੀ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਸ਼ੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਸੁਣੀ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਆਈ, “ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪਾਇਲਟ ਬਣਿਆਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਫਨਾ ਸੀ ਨਾ। ਲਓ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਫਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਪਿਆਰੀ ਧੀ, ਭਾਰਗਵੀ ਉਡਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸੀ। ਜਿਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਫੜਾਇਆ ਉਹ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਦੋਹਤਾ ਅਦਿੱਤਯ ਹੈ”।

ਅਸ਼ੋਕ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਥੂਆਂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਕੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਜਿਹੜਾ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਹਤੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਗਵੀ ਵੀ ਉਸ ਵੱਲ ਆਈ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਵਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ। ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਪਤੀ, ਰਾਹੁਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਹੁਣ ਇੱਕ ਬਹੁਦੇਸੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਉਚ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮੰਮੀ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਆ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਇਸ ਉਡਾਨ ਲਈ ਲਗਵਾ ਲਈ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਪਾਇਲਟ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਲੜਾਕੂ ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਸਲੂਟ ਮਾਰਦੀ ਹਾਂ।” ਉਸ ਨੇ ਅਟੈਂਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਲੂਟ ਮਾਰਿਆ। ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਸਿਸਕਣ ਲਗ ਪਈ। ਉਸ ਦੇ ਅੱਥਰੂਆਂ ਨੇ ਅਸ਼ੋਕ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਭਿਉਂ ਦਿੱਤੀ।

ਅਦਿਤਯ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਨੇ ਪਾਸ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗਾ, “ਨਾਨਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਲੜਾਕਾ ਪਾਇਲਟ ਬਣ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੰਮੀ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।”

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸ਼ੋਕ ਕੋਟਕਰ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਣ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੋ-ਪਾਇਲਟ ਨੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਰਗਵੀ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਕਾਕਪਿੱਟ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਸ਼ੋਕ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਆਪਣੀ ਬਗਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਦੋਹਤੇ, ਅਦਿਤਯ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਉਤਾਰਨ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਛੁਪ ਰਹੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਰੋਸ਼ਨੀ- ਤਿੰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਪਾਇਲਟਾਂ- ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ, ਦੂਜਾ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਤੀਜਾ ਭਵਿੱਖੀ ਨੂੰ ਨਹਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਜਹਾਜ਼ ਥੱਲੇ ਉੱਤਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਅਸ਼ੋਕ ਕੋਟਕਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮੁੜ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। (ਵਟਸਐਪ ਤੋਂ)

***

ਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਵਸਦਾ ਸੈਣੀ
ਪੀਆਂ ਰੱਬ ਦਾ ਚਿੱਤਰ,
ਪੀਆਂ ਪਿਆਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨੇ,
ਤਿੰਨੇ ਕਾਲ ਪਵਿੱਤਰ,
ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਬਿਨ ਪੀਆਂ ਦੇ
ਕਦੇ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ ਵੇ ਲੋਕਾ - ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ

.....ਪੰਨਾ 15 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਤਾ ਵਧਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਲਟ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰੇਗਾ। ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਨਾਲ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਰਵਾਇਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਚੌਧਰ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਖੰਡਨ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਘਪਲਿਆਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਉਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੂਠੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੱਚ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਸਬੰਧਿਤ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਫਾਰਗ ਕੀਤਾ। ਕੋਲ ਅਤੇ ਸਪੈਕਟਰਮ ਦੇ ਹੀ ਦੋ ਵੱਡੇ ਘਪਲੇ ਦਰਸਾਏ ਗਏ। ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯਤਨ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਕੁੱਝ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਅਜਾਰੇਦਾਰੀ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਇੰਨਾ ਇਮਾਨਦਾਰ, ਸਾਦਾ, ਨਿਮਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਸੱਚ ਹੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿੰਨੀ ਚਰਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਈ ਅਤੇ ਗੁਣਗਾਨ ਹੋਇਆ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਚਰਚਾ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਮੁੜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਬੜੀ ਦਾਨੀ ਹੈ।” ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਉਬਾਮਾ ਦਾ ਗੁਰੂ

ਸੰਨ 2009 ਹੋਏ ਕੋਪਨਹੇਗਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਮੇਲਨ ਸੰਸਦ ਦੌਰਾਨ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੁਲਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਉਬਾਮਾ ਨੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਬਾਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਏ ਪ੍ਰੋਮਿਸਡ ਲੈਂਡ’ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ‘ਅਸਾਧਾਰਨ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਘਾੜੇ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਮੰਜਿਲ

ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ, ਦਿੱਲੀ

ਗਮ ਨਾ ਕਰ ਜੇ, ਹਨੇਰੀ 'ਚ ਕੁੱਝ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ,
ਧੂੜ ਬਹਿ ਜਾਵੇਗੀ, ਮੁਸਾਫਰ ਅੱਗੇ ਵਧ।
ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ, ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੂਰ ਹੀ ਜਾਪਦਾ,
ਤੁਰ ਪਏ ਤਾਂ, ਮੁੱਕ ਗਏ ਸਾਰੇ ਹੀ ਫਾਸਲੇ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਜੋ ਚਾਹਿਆ ਉਹ ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ,
ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਾਂ ਉਸ ਰੱਬ ਦਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ।
ਮੰਨਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਹੈ ਗ਼ਰੂਰ,
ਢਲਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਢਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।
ਨੇਰਿਆਂ 'ਚ ਤੁਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਜਦੋਂ ਕਰ ਲਿਆ,
ਰੌਸ਼ਨੀ ਮਿਲੇ ਨਾ ਮਿਲੇ ਕੋਈ ਗ਼ਮ ਨਹੀਂ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਸਫ਼ਰ, ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਧਰਮ,
ਪਹੁੰਚ ਮੰਜਿਲ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਰ ਖਲੋਣਾ ਨਹੀਂ।
ਮੇਰੀ ਉਡਾਰੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਹੇਗੀ ਜਾਰੀ,
ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਖੰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਣ ਬਾਕੀ ਹੈ।
ਮੀਟ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਤੁਰੋਂ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹਨੇਰਾ ਹੈ,
ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੂਰਜ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਸਵੇਰਾ ਹੈ।

ਰੱਬ ਝੂਠ ਨਾ ਬੁਲਾਏ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੈਣੀ, ਰੂਪਨਗਰ

ਰੱਬਾ ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਤੇਰੇ ਨਾਟਕ ਦੀ ਕਿਰਦਾਰ ਹਾਂ,
ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਣੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਲੰਗਾਰ ਹਾਂ।
ਯਾਦਾਂ 'ਚ ਲਿੱਬੜੀ ਤਿੱਬੜੀ ਮੈਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬੱਦਲੀ ਹਾਂ,
ਬੇਬਸੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ 'ਚ ਫਾਸੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਾਂ।
ਕਲੇਜੇ ਦੇ ਫੱਟਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਈ ਰੜਕਦੀ,
ਕਲਮ ਮੇਰੀ ਵੀ ਫਾਸੀ ਚੜ੍ਹੀ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ।
ਮੇਰੇ ਉੱਜੜੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰ ਏ,
ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਹਾੜੇ ਕੱਢਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮੈਂ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ਹਾਂ।
ਹਮਸਫ਼ਰ ਬਣ ਕੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸੂਲਾਂ ਬੀਜ ਗਿਆ,
ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮੈਂ ਕਬਰ ਦੀ ਪਨਾਹਗਾਰ ਹਾਂ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਭ ਬੂਹੇ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ,
ਝੂਠ ਨਾ ਬੁਲਾਏ ਰੱਬ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਂ।

ਗਜ਼ਲ

ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਬੰਗਾ

ਵੱਢ ਵੱਢ ਜੰਗਲ, ਛੱਡੇ ਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ,
ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਵੀ ਨਾ ਛੱਡੇ ਵੈਰ ਕਮਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।
ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਫੋਕੀ ਸ਼ਾਨੋ ਸ਼ੌਂਕਤ ਦੀ,
ਖ਼ੁਦ ਉਲਝਾਏ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ,
ਮੂਰਖਤਾ ਦੇ ਲੱਛਣ ਕਹਿ, ਅਜ਼ਮਾਏ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਉਣਾ,
ਮੁੜ ਕੀਤੀ ਨਾ ਪਰਖੇ ਦੀ ਪਰਖ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।
ਆਉਂਦੇ, ਕਰ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਡੀ ਬੇਰੰਗੀ,
ਛੱਡੇ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਖਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।
ਆਸ ਨਹੀ ਸੀ ਏਨੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ,
ਜਿੰਨਾਂ ਰਲ ਕੇ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਬੀਬੇ ਰਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।
ਖ਼ੌਫ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਰੱਖਣ ਨਾ, ਪਾਪ ਕਮਾਣੇ ਛੱਡਣ ਨਾ,
“ਸੈਣੀ” ਬਾਰੇ ਛੱਡੇ ਨਾ ਝੂਠ ਫੈਲਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ।

ਪਰਛਾਵਾਂ

ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਚੇੜਾ, ਤਿੱਕਾ

ਥੱਕ ਟੁੱਟ ਜਦ ਸੂਰਜ
ਹਨੇਰੇ ਅੰਦਰੀਂ ਵੜਦਾ ਹੈ।
ਮੱਲੋ ਜ਼ੋਰੀ ਇੱਕ ਪਰਛਾਵਾਂ
ਮੇਰੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
ਗੁੱਸੇ ਗਿਲੇ ਬਹੁਤੇ ਕਰਦਾ
ਆਪਣਿਆਂ ਵਾਗੂੰ ਲੜਦਾ ਹੈ।
ਲੱਖ ਵਰਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵਾਂ
ਫਿਰ ਵੀ ਮੋਹ ਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਉਹ ਦਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ
ਨਾ ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਰਦਾ ਹੈ।
ਤਾਹਨੇ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰੇ
‘ਚੇੜਾ’ ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਦਾ ਵੱਧਦਾ ਤਾਪਮਾਨ

ਕੋਪਰਨਿਕਸ ਕਲਾਈਮੇਟ ਚੇਂਜ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਜਨਵਰੀ, 2025 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਲ 2024 ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਸਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਧਰਤੀ ਦਾ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਉਦਯੋਗਕ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਤੋਂ 1.6 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਅਤੇ 2023 ਦੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 0.12 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ ਅਨੁਸਾਰ 22 ਜੁਲਾਈ, 2024 ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਦਿਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲ 2015-2024 ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਰਮ ਸਾਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਅੰਧਾਧੁੰਦ ਕਟਾਈ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਓ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਹਿਣ-ਸਹਿਣ, ਖਾਣਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਓ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 2024 ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਅਲ-ਨੀਨੋ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਇਸ ਵਾਧੇ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਰੂਸ ਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਅਤੇ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੇ ਫ਼ਲਸਤੀਨ ਵਿਚਕਾਰ 16 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਗੈਸਾਂ ਛੱਡੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਧਰਤੀ ਦੇ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗਰਮ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਮਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਅੱਗਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ। ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਗਰਮ ਹਵਾ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਜਜ਼ਬ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਮਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੂਫਾਨ ਵਧੇਰੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਵਾਧਾ ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਪਣੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। 2014 ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੈਨਲ

ਆਨ ਕਲਾਈਮੇਟ ਚੇਂਜ ਦੀ 5ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਤੱਥ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਲਈ ਠੋਸ ਉਪਰਾਲੇ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਮੌਸਮ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਮਗਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ 2015 ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਮੌਸਮੀ ਸਮਝੌਤੇ ਤਹਿਤ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕੀ ਸੀ ਪਰ ਅਫਸੋਸ 9 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਗਰੀਨਹਾਊਸਗੈਸਾਂ ਦੀ ਘਣਤਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਚੀਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜੋ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹਨ, ਦਾ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਢਿੱਲਾ ਵਤੀਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੀਨ, ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ (ਕੁੱਲ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ 32%) ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੀ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ 2030 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੈਰਿਸ ਮੌਸਮੀ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਕੁੱਲ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ 44% ਹਿੱਸਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਆਈਪੀਸੀਸੀ ਦੀ 6ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਿਸ਼ਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਵੀ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਵੀ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਔਕਸਫੈਮ ਦੀ 2023 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ 1% ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ (7.7 ਕਰੋੜ) ਆਬਾਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਲਾਨਾ 140000 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਮਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਓਨੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਗੈਸ ਛੱਡਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ 66% ਗਰੀਬ ਆਬਾਦੀ ਛੱਡਦੀ ਹੈ।

ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਵਾਧੇ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ

ਨਾਲ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਈਪੀਸੀਸੀ ਦੀ 2023 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ 1.5 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣ ਲਈ 2030 ਤੱਕ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਿੱਚ 2019 ਦੇ ਨਿਕਾਸੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 43% ਅਤੇ 2035 ਤੱਕ 60% ਤੱਕ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਊਰਜਾ, ਕੋਲੇ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਗੈਸ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ (ਸੂਰਜ, ਪਾਣੀ, ਤੇ ਹਵਾ) ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਮੀ ਦੂਰੀ ਦੀਆਂ ਹਵਾਈ ਉਡਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਊਰਜਾ ਆਧਾਰਿਤ ਨਿਜੀ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਖਾਧ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਚੋਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜਨਤਕ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਬਿਜਲੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਜੀ ਵਾਹਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਾ ਪਵੇ। ਅਮਰੀਕਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਛੱਡੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਹਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਅੰਧਾਧੁੰਦ ਕਟਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਥੱਲੇ ਰਕਬਾ 33% ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਜਾਵਟੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਦਰਖਤ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਥਾਨਕ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਦਲੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ 'ਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਤੋਹਫ਼ਾ-ਪਿਆਜ਼

ਡਾ.ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ

ਪਿਆਜ਼ ਜਾਂ ਗੰਢਾ ਸਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਅਨਮੋਲ ਤੋਹਫ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਠੰਢੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦੀ ਗੈਸ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਚੇ ਪਿਆਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਧਨੀਆਂ ਖਾ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਧ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪਾਚਣ-ਕ੍ਰਿਆ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਗਿਲਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਪਿਆਜ਼ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਾਲ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਬਲਗਮ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਧੁੰਦ, ਜਾਲਾ ਜਾਂ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦ ਆਦਿ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਰਸ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਰਸ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਹੜਿਆਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਵਾ-ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਦਲਣ ਦਾ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਵਾ-ਪਾਣੀ ਬਦਲੀ ਦੇ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਦੋ ਤੋਲੇ ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹਰ ਘੰਟੇ ਮਗਰੋਂ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਹੈਜ਼ੇ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਰਸ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਉਡਣ ਨਾਲ ਗੰਜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਰਸ ਗੰਜ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਗੜਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਗੰਜ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਉੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਡਿਗਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਜਾਂ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਵੀ ਫੋੜੇ ਫਿੰਨਸੀਆਂ 'ਤੇ ਪਿਆਜ਼ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਾਲ ਉਹ ਫੋੜੇ ਫਿੰਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰਾ ਗੰਦਾ ਮਵਾਦ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਲਟੀਆਂ, ਦਸਤ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਿਆਜ਼ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਫ਼ਾਇਦਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਘਰੇਲੂ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

New Five Year Members of Saini Sansar Magazine

Compiled by
Jagdev Singh
Saini Bhawan, Rupnagar

1185. **S. Manmohan Singh**, #5, Guru Hargbind Nagar, Ropar
1186. **S. Nirmolak Singh** Mohali
1187. **S. Ranvir Singh** #148, Sun Enclave, Ropar
1188. **S. Harinder Singh Sarpanch** VPO Jatana, Distt. Ropar
1189. **S. Harbans Singh** Malhotra Colony, Ropar
1190. **S. Sukhvir Singh Sarpanch** Vill. Nuhon, Ghanauli, Ropar
1191. **S. Baljit Singh Sarpanch** Vill. Rattanpura, PO Ghanauli, Ropar
1192. **S. Bikram Singh Saini** Gobind Valley, Ropar
1193. **S. Sewak Singh** Ex PCS Sector 123, New Sunny Enclave, Ropar
1194. **S. Tejinderpal Singh** Book Market, Ropar
1195. **S. Dalip Singh** Vill. Sukhrampur Tapprian, Ropar
1196. **S. Paramjit Singh** # 93, Ranjit Avenue, Ropar
1197. **S. Kamalbir Singh** # 65, Ranjit Avenue, Ropar
1198. **S. Jaswinder Singh** VPO Phoolpur Grewal, Ropar
1199. **S. Narinder Singh** VPO Phoolpur Grewal, Ropar
1200. **S. Sarwan Singh** VPO Phoolpur Grewal, Ropar
1201. **S. Waryam Singh** VPO Phoolpur Grewal, Ropar
1202. **S. Harbinder Singh** VPO Phoolpur Grewal, Ropar
1203. **S. Balwinder Singh** VPO Phool Pur Gerwal, Ropar
1204. **S. Davinder Singh** VPO. Phool Pur Gerwal, Ropar
1205. **S. Avatar Singh** VPO. Phool Pur Gerwal, Ropar
1206. **S. Dalbir Singh** # 401, F, Golf link Road Appt. Ludhiana.
1207. **S. Dilbag Singh** VPO. Lassara,
1208. **S. Sucha Singh** #28, Guru Hargobind Nagar, Ropar
1209. **Smt. Manvpreet Kaur** D/o Dr. Ajmer Singh Dallas, USA
1210. **S. Rajwinder Singh** S/o Dr. Ajmer Singh England
1211. **Smt. Harbhajan Kaur** New Delhi
1212. **S. Rajinder Singh Sarpanch** VPO. Bheromajra, Distt. Ropar.
1213. **S. Baldev Singh (Retd. Kanoongo)** VPO. Machiwarah Sahib.

WELCOME TO NEW LIFE MEMBERS

S. Harinder Singh Sarpanch
President of
Kisan Union Chamkaur Sahib.
S/o S. Gurminder Singh
Vill. Jatana, Distt. Rupnagar

S. Labh Singh
S/o S. Prem Singh,
H.No. 5, Dasmesh Nagar
(Ghanauli), Distt. Rupnagar

ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਰਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਣਕ

ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਦਾਦੀਆਂ, ਮਾਵਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਗੀਆਂ ਦੇਖਦੇ ਸਾਂ। ਅਕਸਰ ਹੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਤੜਕੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਹਨੇਰਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਫ਼ੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਜਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਘਰ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਗਿਆ ਪਰ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜਿਉਂ ਦੀਆਂ ਤਿਉਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਕੰਮਕਾਜੀ ਔਰਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਹੋਵੇ, ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕੰਮ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਮਰਦ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੀ ਔਰਤ ਤਾਂ ਦੁਹਰੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੰਮਕਾਜੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਥੱਕੀ ਹਾਰੀ ਘਰ ਪਰਤਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਕੰਮ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਫਿਰ ਕੰਮ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਨੇ ਔਰਤ ਪ੍ਰਤਿ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨੀਆਂ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਦੇ ਚੁਲ੍ਹੇ-ਚੌਂਕੇ, ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ, ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ, ਨਿਆਣੇ ਸਾਂਭਣ, ਘਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ, ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮੇਤ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਸ ਇਕੱਲੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੰਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਮਾਂ ਕਿੱਥੇ ਬਚਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਵੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਏ ਤੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਵੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਰਾਮ ਕਦੋਂ ਕਰੇਗੀ। ਆਖਰ ਉਹ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਮਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਕੁੱਝ ਪਲ ਆਰਾਮ ਕਰੇ, ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੌਕ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਾਂ ਦੇ ਸਕੇ।

ਅਕਸਰ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਘਰ ਪਰਤ ਕੇ ਮਰਦ ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਲਈ ਵੀ ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪਰਤੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਪੀਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪੁੱਛਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਮਰਦ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਔਰਤ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਸੋਈ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੰਮ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਥੱਕੀ ਹੋਵੇ, ਬਿਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ

ਵੀ ਬਾਕੀ ਟੱਬਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭਾਵਨਾ ਇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਘਰ ਦਾ ਵਜੂਦ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਔਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਘਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਘਰ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਔਰਤ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਸੁਹਜ ਤੇ ਸਲੀਕਾ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੀ ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਘਰ ਦੀ ਸਾਰ ਨਾ ਲਵੇ ਜਾਂ ਉਹ ਕਿੱਧਰੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਉੱਥਲ-ਪੁੱਥਲ ਮਚਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਬਹੁਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਹੋਰ ਨੌਕਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੇ ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨੇ ਪੈਣੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਲਣੀਆਂ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਾਂ ਮਰਦ-ਸਾਥੀ ਜਾਂ ਘਰ ਦੇ ਹੋਰ ਜੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਔਰਤ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲੱਦ ਦੇਣਾ ਔਰਤ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਜੇ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਖਰਾਬ ਸਿਹਤ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਲੇਸ਼ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਜਨਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਔਰਤਾਂ ਵੀ, ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦਾ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹੀ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਤਵਾਰ ਜਾਂ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਔਰਤ ਭਾਵੇਂ ਕੰਮਕਾਜੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਘਰੇਲੂ, ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਛੁੱਟੀ ਮਾਨਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਫਰਮਾਇਸ਼ਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਸਿਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਕਈ ਕੰਮ

ਕਰਨ ਦਾ ਸੋਚਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਥੱਕ ਕੇ ਚੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡਾ ਦੁਖਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਾਜ ਔਰਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਕਸਰ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਿਹਲੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਘਰੇਲੂ ਸੁਆਣੀਆਂ ਵੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਟੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਵਲੋਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸੈਕੜੇ ਕੰਮ ਹੋਣਗੇ। ਅਕਸਰ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੰਮ, ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਕੰਮ, ਭਾਡੇ ਧੋਣ ਦਾ ਕੰਮ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹਾਉਣ-ਧੁਆਉਣ, ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਧ ਪਿਆਉਣਾ, ਜੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਇਹ ਦੁੱਖ ਫੋਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ 'ਭੈਣੇ ਕੰਮ ਈ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੱਗੀ ਰਹਿਨੀ ਆਂ... ਥੱਕ ਕੇ ਸਰੀਰ ਚੁਰ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਆ... ਤੇ ਉੱਤੋਂ ਤ੍ਰਕਾਲਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਆਂ'

ਕਦੇ ਔਰਤ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ ਆਰਾਮ ਮਿਲੇ। ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਘਰ ਦਾ ਜੀਅ ਥੱਕੀ-ਹਾਰੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲੈ। ਕੋਈ ਬੈਠੀ ਨੂੰ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਪੁੱਛ ਲਵੇ ਤਾਂ ਏਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਬੰਦਾ ਮਨੋ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਆਣੀ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਹੱਥ ਵਟਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਟਣ ਲਈ ਤਾਜ਼ਾ-ਦਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਔਰਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਅਕਸਰ ਹੀ ਨੁਕਸ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪੁਚਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਹੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਘੱਟ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣ-ਕਹਾਉਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਥ-ਪੱਲਾ ਪੁਆ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਰਾਜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਾਪ, ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਉਸੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਖੁਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ

ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਤੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਹੁੰਦਿਆਂ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਕੁੱਝ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਹ ਸੌਖਾ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਵੀ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਅੱਕ-ਥੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (ਫੋਨ-9815356086)

*****

Donors of Saini Bhawan during the months January-March, 2025

A) For Development and Social Welfare Activities

1. Trust for welfare of Vanjara and other weaker sections, # 1030, Sec. 59, Mohali. Rs. 15000/-
2. S. Harinder Singh Sarpanch, vil. Jatana, Distt. Rupnagar= Rs. 11000/
3. S. Tarlochan Singh, G.Z.S. Nagar, Rupnagar Now in Canada Rs. 10000/-
4. S. Gurnam Singh Vil. Shampura, Distt. Rupnagar= Rs. 6000/
5. Inner wheelclub, Rupnagar= Rs. 3100/
6. Rotary Club, Rupnagar= Rs. 2100/
7. Community Police Resource Centre, Rupnagar= Rs. 2100/
8. S. Inderjit Singh, Dev. Officer LIC Rupnagar Rs. 2100/-
9. Mrs. Harminder Kaur w/o Late Engr. Amrik Singh, Rupnagar= Rs. 1000/
10. Engr. Chander Shekhar, Rupnagar= Rs. 500/

B) For Scholarships to the needy students

1. S. Baldev Singh Mundra, Mumbai= Rs. 3,20,000/
2. S. Terjindermeet Singh s/o S. Sumitter Singh, V. Khairabad, Ropar -Rs. 25,000/
3. S. Harnek Singh V. Kotla Nihang, Distt. Rupnagar= Rs. 11,000/

ਭਿੱਲੀ-ਸੁਣੀ, ਦਰਾਵਿੜਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ-ਕੇਰਲ

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜ ਕੇਰਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਇਹ ਸਫਰ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਰੇਲ ਰਾਹੀਂ 20 ਨਵੰਬਰ, 2024 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਸਫਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਇੰਡੀਗੋ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਡਾਨ 21 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 1.00 ਵਜੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਕੋਚੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਤਰੀ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਕੇਰਲ ਦੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਨੂੰ 1 ਨਵੰਬਰ, 1956 ਨੂੰ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਟੇਟਾਂ ਟਰੈਵੰਕੋਰ ਅਤੇ ਕੋਚੀਨ ਸਮੇਤ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਮਾਲਾਬਾਰ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਗਣਰਾਜ ਦੇ 21ਵੇਂ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੇਰਲ ਦਰਾਵਿੜ ਭਾਸ਼ਾ ਮਲਿਆਲਮ ਭਾਸ਼ੀ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਕੇਰਲ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ ਮਲਿਆਲਮ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੇਰਾ ਆਲਮ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਨਾਰੀਅਲ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਘਾਟਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਮਾਲਾਬਾਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਦੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਥੇ ਹੋਟਲ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਟੈਕਸੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਵਸਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਆਪਣਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹੀ।

ਕੇਰਲ ਵਿਚ ਕੋਚੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਚੀਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਜੰਗੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਆਈ.ਐਨ. ਐਸ ਵਿਕਰਾਂਤ ਇੱਥੇ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਚੀ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੂਰਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਹੋਣ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਕੋਚੀ ਤੋਂ ਮੁਨਾਰ ਟੈਕਸੀ ਰਾਹੀਂ ਲੱਗਭੱਗ 128 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ ਪਰ ਹਾਈਵੇ ਤੇ ਰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਫਰ ਵਿਚ 4 ਤੋਂ

ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਨਾਰ ਕੇਰਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਪਹਾੜੀ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਮੁਨਾਰ ਚਾਹ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਢਲਾਣਾਂ 'ਤੇ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਚਾਹ ਦੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਪੌਦੇ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜਾ ਦਿਲਖਿਚਵਾਂ ਨਜ਼ਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੁਨਾਰ ਦੀਆਂ ਕਾਨਨ ਦੇਵਨ ਪਹਾੜੀਆਂ ਉੱਤੇ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਏ.ਐਚ ਸ਼ਾਰਪ ਵਲੋਂ ਚਾਹ ਦੇ ਪੌਦੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ 1888 ਵਿਚ ਕਾਨਨ ਦੇਵਨ ਪਲਾਂਟਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀ ਢਲਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਆਦਿ ਵਾਸੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਖਰੀਦਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਚਾਹ ਦੇ ਬਾਗ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਜਦੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਤਾਜ਼ਾ ਪੱਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੁਨਾਰ ਵਿਚ ਚਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਸਾਲਾ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵੀ ਹਨ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਸ਼ੋ ਰੂਮਾਂ ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਲੌਂਗ, ਦਾਲਚੀਨੀ, ਜੈਫਲ, ਵਨੀਲਾ, ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਸਤਾਵਰੀ, ਕਾਫੀ, ਚੋਕੋ ਬੀਨ, ਅੰਜੀਰ ਆਦਿ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਉਤਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਕੇਲਾ, ਨਾਰੀਅਲ, ਅਨਾਨਾਸ, ਤਰਬੂਜ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਉਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਰਲ ਵਿਚ ਲਾਲ ਕੇਲਾ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੌਸਟਿਕ ਅਤੇ ਔਸ਼ਧੀ ਗੁਣਾ ਕਾਰਨ ਵੱਧ ਰੇਟ ਤੇ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁਨਾਰ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚੈੱਕ ਡੈਮਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਧੀਆ ਭੰਡਾਰਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਇੱਥੇ ਝਰਨੇ ਵੀ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਇਕ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਟਲ ਸਨਅਤ, ਚਾਹ ਉਤਪਾਦਨ, ਮਸਾਲਾ ਮਾਰਕੀਟ, ਫਲਾਂ ਦੀ

ਉਪਲਬਧਤਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ, ਇਡੱਕੀ ਡੈਮ, ਕੰਡਾਲਾ ਡੈਮ, ਮਾਡੂਪੱਟੀ ਡੈਮ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਕੇਰਲ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਲੈਪੀ ਜਾਂ ਅਲਫੂਜ਼ਾ ਕੇਰਲ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੀ ਵੈਂਮਬਨਾਡ ਝੀਲ ਜੋ ਕਿ 230 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਲੱਗਭੱਗ 96.5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ 14 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ ਇਹ ਝੀਲ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ 40 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਡੂੰਘੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਖੇਤੀ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਝੀਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਅਤੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਦਰਖਤ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਝੀਲ ਵਿਚ ਹਾਉਸ ਬੋਟ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਉਸ ਬੋਟਸ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਸਾਈਜ਼ ਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਡੀਲੈਕਸ, ਬਜਟ, ਏ.ਸੀ ਅਤੇ ਲਗਜ਼ਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਾਲੀ ਏ.ਸੀ ਹਾਉਸ ਬੋਟ ਲੱਗਭੱਗ 40 ਲੱਖ ਰੁ: ਦੀ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਹਾਉਸਬੋਟਾਂ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਉਸ ਬੋਟ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁੱਕ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲਾ ਸਟਾਫ਼ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਆਉਂ ਭਗਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਉਸ ਬੋਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਕ ਨੌਜਵਾਨ 3 ਤੋਂ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮਦਦ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਝੀਲ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਟਾਪੂਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨਿਰਮਿਤ ਕਿਸ਼ਤੀ ਘਾਟਾਂ ਤੋਂ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਚੁੱਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਤਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਇਸ ਝੀਲ ਵਿਚੋਂ ਤਾਜਾ ਮੱਛੀ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਛੇਰੇ ਇਸ ਝੀਲ ਵਿਚੋਂ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਝੀਲ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਹੋਟਲਾਂ ਵਲੋਂ ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਟਾਪੂ ਵੀ ਖਰੀਦ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਫਾਈਵ ਸਟਾਰ ਤੱਕ ਦੇ ਹੋਟਲ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਲੈਪੀ (ਅਲਫੂਜ਼ਾ) ਸ਼ੁੱਧ ਨਾਰੀਅਲ ਤੇਲ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਪਸ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਛੋਟੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵੀ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕੇਰਲ ਦੇ ਕੋਲਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜਟਾਯੂ ਨੇਚਰ ਪਾਰਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਜਟਾਯੂ ਨੇਚਰ ਪਾਰਕ ਚਾਡਯਮੰਗਲਮ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ ਤੋਂ 1200 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਇਕ ਰੌਕ ਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਵਿਚ ਵਰਨਿਤ ਪਾਤਰ ਜਟਾਯੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਜਟਾਯੂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਕਾਰ ਪੱਥਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਜਟਾਯੂ ਦਾ ਇਹ ਬੁੱਤ 200 ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ, 150 ਫੁੱਟ ਚੌੜਾ ਅਤੇ 70 ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਕੋਬਲ ਕਾਰ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਵਧੀਆ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੀਚ ਕੋਵਲਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਖਾਸ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਕੋਵਲਮ ਸ਼ਹਿਰ ਕੇਰਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥੀਰੂਵੈਨਨਥਾਪੁਰਮ (ਤ੍ਰੀਵੈਨਡਰਮ) ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਕੋਵਲਮ ਨੂੰ ਟਰੈਵੈਨਕੋਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਵਰਮਾ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਲੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਟਰੈਵੈਨਕੋਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੈਲਾਨੀਆਂ \$ ਸਫੀਰ ਵਲੋਂ ਕੋਵਲਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 1930 ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸੈਲਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਉਭਾਰਿਆ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਹਵਾ ਬੀਚ, ਸਮੁੰਦਰ ਬੀਚ ਅਤੇ ਲਾਈਟ ਹਾਉਸ ਬੀਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਕਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹਨ।

ਕੋਵਲਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਕਰ ਕੰਨਿਆਕੁਮਾਰੀ ਨਾ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਟੂਰ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੰਨਿਆਕੁਮਾਰੀ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਰਲ ਦੇ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਟਰੈਵੈਨਕੋਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਦਮਾਨਾਭਨ ਪੁਰਮ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਨ 1750 ਵਿਚ ਮੁੜ ਨਿਰਮਿਤ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੇਰਲ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਹੀ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰ ਮੰਜਲਾ ਮਹਿਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਚਤਮ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਦੀ ਕੁਆਲਟੀ ਅੱਜ ਵੀ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰੱਖ-ਰੱਖਾਵ ਪ੍ਰਤੀ ਕੇਰਲ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੌਕੰਨੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਬਿਜਲੀ ਉਪਕਰਣ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪਲੰਘ ਵੀ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 32 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜੜੀ ਬੂਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਰਾਜਾ ਨਿਰੋਗ ਰਹੇ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਟਰੈਵੈਨਕੋਰ ਦੇ ਵਰਮਾ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥੀਰੂਵੈਨਨਥਾਪੁਰਮ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਕੇਰਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੇਰਲ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲੈਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਪੂਰ ਦੱਖਣੀ ਸਿਰਾ, ਕੰਨਿਆਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਤਟ ਵੀ ਵੇਖਣਯੋਗ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗਮ ਵਿਚ ਕੰਨਿਆ-ਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਲੱਗਭੱਗ 500 ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਕਾਰ ਦੇ ਉਭਰੇ ਹੋਏ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟਾਪੂ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 150 ਤੋਂ 200 ਫੁੱਟ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਟਾਪੂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਰੌਕ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਤੇ ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾ ਨੰਦ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ 24 ਦਸੰਬਰ, 1892 ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਇਸ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਈ। ਹੁਣ ਇਸੀ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁੱਤ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਧਿਆਨ ਮੰਡਪਮ ਹਾਲ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਟਾਪੂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਟਾਪੂ ਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਦੇ ਤਾਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਥੀਰੂਵੈਲੂਵਰ ਦਾ 95 ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਬੁੱਤ, 38 ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ ਚਬੂਤਰੇ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਥੀਰੂਵੈਲੂਵਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੀ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਆਗੂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਮਿਲ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ "ਟੀਰੂਕੁਰਾਲ" ਲਿਖ ਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ "ਟੀਰੂਕੁਰਾਲ" ਪੁਸਤਕ ਦੇ 133 ਅਧਿਆਇ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਨਿਆ ਕੁਮਾਰੀ ਵਿਖੇ 133 ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ ਬੁੱਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨੋਂ ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪੁਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਜੇ ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਕ ਉੱਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਥੀਰੂਵੈਲੂਵਰ ਜੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਆਕਾਰੀ ਬੁੱਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਢੁੱਕਵੀਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤੀ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਰੂਬਰੂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਅਸੀਂ 26 ਅਕਤੂਬਰ, 2024 ਨੂੰ ਥੀਰੂਵੈਨਨਥਾਪੁਰਮ (ਤਰੀਵੈਂਡਰਮ) ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਉਡਾਨ ਭਰਕੇ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ।

***

ਵਧਾਈ

• ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੂਪਨਗਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਗਰੀਨ ਐਵੀਨਿਊ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਲਾਲਪੁਰਾ ਨੂੰ ਇੰਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਕੇ ਸੈਣੀ ਬਰਾਦਰੀ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਵਰਕਰਵਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 21 ਸਾਲ ਕੁਆਰਟਰ ਮਾਸਟਰ, ਐਮ.ਈ.ਐਸ ਇੰਚਾਰਜ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ ਰਾਈਟਰ ਵਰਗੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਾਣਯੋਗ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪਨਬਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵੀ ਸੰਭਾਲੀ। ਆਪ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦਿਨੇਸ਼ ਚੱਢਾ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ।

• ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੰਦਾਚੌਰ ਦੇ ਸ. ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਬਲਾ ਨੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੰਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ।

ਸਾਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਅਤੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਛੀ-ਕੁੰਜ

ਕੱਤਕ ਦਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦੇ ਬਰਫ਼ ਕੱਜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਝੀਲਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਕੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀ ਆਸਮਾਨ ਛੂੰਹਦੀ ਦੀਵਾਰ ਨੂੰ ਉਲੰਘਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਅਲਖ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੰਜਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਾਂ ਸਬੱਬ ਜ਼ਰੂਰ ਚਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀ ਨੂੰ ਮੱਕਾ ਸਮਝ ਹਰ ਸਾਲ ਸੱਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਝੀਲਾਂ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗੀਆਂ ਕੁੰਜਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਮੁੱਦਤ ਤੋਂ ਇਸ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਨਤ ਮਸਤਕ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਚਿਹਾ ਹੈ। ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਹਲਕੀ ਹਲਕੀ ਠੰਢ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ ਪਰਤ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਚੰਨ ਚਾਨਣੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਮੀ ਨਿੰਮੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਸੰਗੀਤਮਈ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦੀਆਂ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਵਾਸੀ ਫੇਰੀਆਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਰ ਬਸਿੰਦੇ ਦਾ ਦਿਲ ਤਰਸਿਆ ਪਿਆ। ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀਆਂ ਐਨੀਆਂ ਪੀਡੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਫੇਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਢਿੱਲੀਆਂ ਪੈ ਕੇ ਅਚਾਨਕ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਖੈਰ! ਹੁਣ ਫਾਲਤੂ ਵਿੱਚ ਡੁਸਕਣ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਲੱਗਾ। ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਕੁੰਜਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਖਵਰੇ ਮਿਲਣ ਕਿ ਨਾਂ, ਕਿਸੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਭੂਸਾ ਭਰੀਆਂ ਵੀ ਲੱਭ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਇਉਂ ਕਰ ਲੈਣਾ:- ਕੱਦ ਕਾਠ ਵਿੱਚ 110-120 ਸੈਂ.ਮੀ. ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੜ ਹੋਲ ਇਹ ਪਰਿੰਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਰ ਅਤੇ ਗਲਾ ਕਾਲੇ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਲੰਮੀ ਚੋਪੀ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਗਰਦਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਪਰ ਇੱਕ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਚਟਾਕ ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਸਿਰੇ ਇਸ ਦੀ ਫੌਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੰਛੀ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਡਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਗੂੰਜਵੀਆਂ ਤੇ ਸੰਗੀਤਮਈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਪੂਰੀ ਡਾਰ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਪੰਛੀ “ਕਰੂ” ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ

“ਕਰੂ” ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਕਰੂ-ਕਰੂ ਦੀਆਂ ਲੈਅਮਈ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਉਪਰ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਈਕਲ ਰੇਸ ਵਾਂਗੂੰ ਕਦੀ ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਪੂਰੀ ਡਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ ਦੂਜਾ। ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਇਹ ਡਾਰਾਂ ਦੇ ਖਦਿਆਂ ਹੀ

ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਝਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਛੀ ਮੂਲ

ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸਰਦੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ, ਝੀਲਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਢਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸਲ ਵਾਧੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ, ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚੀ ਬਾਣੀ, ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਸਮਾਏ ਇਹ ਪੰਛੀ ਅਗਰ ਸੱਚੀਮੁਚੀਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਹਿਤ ਅਪਾਹਜ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦਾ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ-

“ਕੱਤਕ ਕੁੰਜਾ ਚੇਤ ਡਉ ਸਾਵਣ ਬਿਜਲੀਆਂ”

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੈ-

“ਉਡੇ ਉਡਿ ਆਵੇ ਸੈ ਕੋਸਾ ਤਿਸੁ ਪਾਛੇ ਬਚਰੇ ਛਰਿਆ”।

ਸਿਰਮੌਰ ਕਵੀ ਪ੍ਰੋ.ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਹ ਪੰਗਤੀ-

“ਲੱਖਾਂ ਕੱਤਕ ਆਏ ਲੰਘੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਕੁੰਜਾਂ ਮੋਈਆਂ...”

ਦੇ ਅਰਥ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਹਰ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਾਰਣ ਜ਼ਰੂਰ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਓ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਭਾਲੀਏ, ਲੱਭੀਏ ਤੇ ਜਾਣੀਏ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਦੇਰੀ ਮਿਹਣਾ ਜਾਂ ਤਾਹਨਾ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਸ਼ੁਕਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਹੈ ਇਕ ਕਲਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਵੱਡੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਘੱਟ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਹੋੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਰਾ-ਭਰਾ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੈਸਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਨਾਂ ਮਾੜਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਰਾ-ਭਰਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬੱਸ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਹੋੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰੀਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੰਗਾ ਸੋਚੋ। ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤਿ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਈ ਤਿਉੜੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਰਹੇਗੀ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਵਧੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤਿ ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸਵਰਗ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਵਧੇਗਾ। ਚਾਹੇ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਸਾਧਨ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਘੱਟ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵੱਧ, ਹਰ ਪਲ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕੋਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਛੋਟੀ ਕੋਠੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਛੋਟੀ ਕਾਰ ਹੈ, ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ੀ, ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਿਕਵੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇਖ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਰੋਟੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੀਣ ਲਈ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ

ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਇੰਨੇ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਿੰਨਾਂ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉੱਨੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਸੀਮਿਤ ਸਾਧਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਝੁੱਗੀ-ਝੌਂਪੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਫਲਾਈਓਵਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛੱਤ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਵਧੀਆ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੱਸ ਖੇਡ ਕੇ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਘੱਟ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਿਕਵੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਰਕ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮੌਤ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਆਮ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬੰਦਾ ਭਲਾ ਚੰਗਾ ਰਾਤ ਸੌਂਦਿਆਂ ਸੀ, ਸਵੇਰੇ ਉਠਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਰਕ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਕਿਉਂ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੁਖੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਸਾਡੀ ਦੇਖਾਦੇਖੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਓ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੱਸ ਖੇਡ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰੀਏ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਰਹੀਏ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਦੇਈਏ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ ਵਧੀਆ ਬਣੇਗੀ। ਚੰਗੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ। ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰੋ।

ਸੁਹੀਦ ਵਿਚਾਰਕ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀ-ਬਰੂਨੋ

ਡਾ. ਹਰਚਰਨ ਦਾਸ ਸੈਰ
ਰੂਪਨਗਰ

ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ 415 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ ਨੇਪਲਜ਼ ਨੇੜੇ ਨੋਲਾ ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਜੀਅਰ ਡੈਨੋ ਬਰੂਨੋ ਨੂੰ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੁਹੀਆਂ ਵਲੋਂ ਖੰਭੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਰੂਨੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ-ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਚਾਰ ਦੇਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਬੌਧਿਕ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਾਤੀਨੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਰੂਨੋ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰੂਨੋ ਦਾ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਢਲੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 16ਵੀਂ ਤੇ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਭਾਰੀ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲੇ ਸਨ।

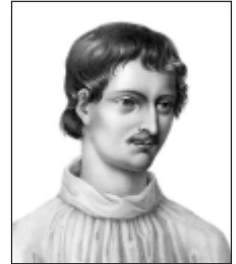
ਬਰੂਨੋ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਜੋਕਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਜੇ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਜਨਤਕ-ਬੁਲਾਰਾ, ਗਰਮ-ਖਿਆਲੀ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ੀ-ਸਿਦਕੀ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਕ ਤੇ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਕਾਲਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਲ 1691 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, 'ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਿੱਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਹੱਕ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਪੱਕੀ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਣੀ-ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਉਮਰ, ਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਸੁਹਰਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਗੋਂ ਉਸ ਇੱਕ ਜੀਵਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸੇਧ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਕੀਕਤ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਦਾ ਹੋਵੇ।

ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰੂਨੋ ਨੂੰ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੁਹੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਲਈ ਖੰਭੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਾਪਰਨਿਕਸ ਦੇ 'ਸੂਰਜੀ ਕੇਂਦਰਕ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ' ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਧਰਤੀ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਅਨੰਤ ਵਸਦੇ ਸੰਸਾਰਾਂ 'ਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਪਰਨਿਕਸ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਨੋਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਸਾਰੇ ਗੋਲਾਕਾਰ

ਪਿੰਡ ਸੂਰਜੀ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੂਰਜ ਹੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ।' ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਗੈਲੀਲੀਓ ਨੇ ਖੋਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਇੱਕ ਗ੍ਰਹਿ ਹੈ।

ਬਰੂਨੋ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਕਾਪਰਨਿਕਸ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਂਜ ਉਸ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਸ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਪਰਨਿਕਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੂਰਰਸ ਅਰਥ-ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਅਜੋਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।

ਬਰੂਨੋ ਨੇ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੂੜੀਵਾਦ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਲਕਾਂ ਅੰਦਰ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਕੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ 29 ਦੇ ਲਗਭਗ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੋਢੀ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਰੂਨੋ ਦੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਹ ਹਨ-'ਬੱਧਵਾਰੀ ਰਾਤਰੀ ਭੋਜ'; 'ਕਾਰਨ,ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਏਕਤਾ ਬਾਰੇ'; ਅਤੇ 'ਅਸੀਮ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਅਨੰਤ ਸੰਸਾਰਾਂ' ਬਾਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰੂਨੋ ਨੇ ਕਾਪਰਨਿਕਸ ਦੇ ਸੂਰਜੀ ਕੇਂਦਰਕਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੂਮੰਡਲ ਆਪਣੇ ਸਭ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂਤਰਕ ਰਾਹੀਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੋਲ ਅਮੂਰਤ 'ਉੱਪਰ-ਹੇਠਾਂ' ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੂਜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅੰਦਰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਖੇਪ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ 'ਅਸੀਮ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਅਨੰਤ ਸੰਸਾਰ' ਵਿੱਚ ਬਰੂਨੋ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅਸੀਮ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਅਨੰਤ ਸੰਸਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ।

ਜੀਓਰਡੈਨੋ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਫਿਲੀਪੋ ਬਰੂਨੋ ਦੀ। ਉਸ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਪਿਤਾ ਜੀਓਵੈਲੀ ਬਰੂਨੋ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੇਪਲਜ਼ ਦੇ ਸੇਂਟ ਡੋਮੀਨੀਕੋ ਮੱਠ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਮੱਠ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਟਲੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ-ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਸੇਂਟ ਥਾਮਸ ਏਕਨਜ਼ (1225-1274) ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਰੂਨੋ ਦੇ ਮੱਠ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਜੀਓਰਡੈਨੋ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਲ 1572 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਦਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਡੋਮੀਨੀਕਨ ਮੱਠ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰੂੜੀਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੁਦਈ ਸਨ। ਇਸ ਮੱਠ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੂਹੀਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੋਪ ਗਰੋਗਰੀ ਵਲੋਂ ਸਾਲ 1231 ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਵਧ ਰਹੇ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੂਹੀਏ ਪੋਪ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਕਾਫ਼ੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਾਲ 1252 ਵਿੱਚ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣਾ ਦੋਸ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਵਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਦੋਸ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਬਰੂਨੋ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮੌਲਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਬੇਬਾਕ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਖਾਸਾ ਚਰਚਿਤ ਸੀ। ਸਾਲ 1576 ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੂਹੀਆ ਵਲੋਂ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਨੇਪਲਜ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰੋਮ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾ ਆਈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਮੁੜ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਮੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਸ ਨੇ ਡੋਮੀਨੀਕਨ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੋਮ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਬਰੂਨੋ ਇਟਲੀ, ਫਰਾਂਸ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਸਾਰੇ ਘੁੰਮਿਆਂ। ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਹੈਨਰੀ-3 (1551-89) ਨੇ ਥਾਪਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ 'ਕਾਲਜ ਆਫ਼ ਫਰਾਂਸ' ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਰੂਨੋ ਸਾਲ 1583 ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਰਿਹਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਠਹਿਰ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਲ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤਾ ਵਿਆਖਿਆ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਇਟਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ। ਵਿਲੀਅਮ ਗਿਲਗਰਟ (1544-

1603) ਅਤੇ ਥਾਮਸ ਹੈਰੀਅਟ (1560-1621) ਵਰਗੇ ਉੱਘੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਬਰੂਨੋ ਦੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਮਹਾਨ ਵਿਗਿਆਨਕ 'ਚੁੰਬਕ', 'ਚੁੰਬਕੀ ਵਸਤਾਂ ਤੇ ਮਹਾਨ ਧਰਤ-ਚੁੰਬਕ' ਸਾਲ 1608 ਵਿੱਚ ਛਪਵਾਈ। ਹੈਰੀਅਟ ਨੇ ਸਾਲ 1608 ਵਿੱਚ ਬਰੂਨੋ ਦੇ ਅਸੀਮ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਜੌਹਨ ਕੈਪਲਰ (1571-1630) ਨਾਲ ਖ਼ਤੇ-ਖਿਤਾਬ ਕੀਤਾ।

ਸਾਲ 1591 ਵਿੱਚ ਬਰੂਨੋ ਜੁਆਨੋ-ਮੋਸੀਨੀਗੋ ਨਾਂ ਦੇ ਪਾਦਰੀ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਇਟਲੀ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਸੀਨੀਗੋ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀਨਸ ਵਿੱਚ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੂਹੀਆਂ ਅੱਗੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਰੂਨੋ ਨੂੰ ਸਾਲ 1592 ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੂਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਸੂਹੀਆਂ ਨੇ 20 ਜਨਵਰੀ 1600 ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਨ ਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਅੱਠ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਝੁਕਿਆ। 16 ਫਰਵਰੀ, 1600 ਨੂੰ ਬਰੂਨੋ ਨੂੰ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਖੰਭੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਰਦੇ ਦਮ ਤੱਕ ਬਰੂਨੋ ਵਿਦਰੋਹੀ ਰਿਹਾ।

ਫੋਨ : 9814535005

***

ਦੁਖੀ ਭਾਰਤੀ

ਸਾਲ 2025 ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਖੁਸ਼ੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 147 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ 118ਵੇਂ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਭਾਰਤੀ 29 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ 117 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨੇਪਾਲ 92ਵੇਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ 109ਵੇਂ, ਯੂਕਰੇਨ 111ਵੇਂ ਅਤੇ ਫਲਸਤੀਨ 108ਵੇਂ ਰੈਂਕ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਆਖਰੀ ਭਾਵ 147ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵੈਲਬੀਇੰਗ ਰਿਸਰਚ ਸੇਂਟਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇਹ ਰੈਂਕਿੰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਸਵੈਇਛਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਨਬੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦੁਖੀ ਹੀ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ

ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਤਨ

ਗਰਮਤਿ ਨੇ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਰਧ-ਸਰੀਰੀ ਭਾਵ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਨੇਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮਨੁੱਖੀ ਨਸਲ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਤੋਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਧੂਰੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਭਵੀ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਫਿਲਾਸਫਰ ਜਾਂ ਧਰਮ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਆਸਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਖਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੋਏ ਪੂਰੇ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸਮਾਜ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਤੈਅ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ—

ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨ ਬਹਨਿ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇ
ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ

(ਗੁ.ਗ੍ਰੰ.ਸਾ ਪੰਨਾ-788)

ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਆਤਮਿਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਅੱਜ ਦੇ ਰਾਜਸੀ-ਸਮਾਜੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੇ ਜੇ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਨੂੰ ਦੇਹ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੱਕ ਸੁੰਗੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰੀਕਰਨ ਨੇ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਕੁ ਅੰਗਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰੀਕਰਨ ਨੇ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਢਾਏ ਅਨੁਭਵੀ ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖੀ ਇਕਾਈ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਨਸਲ ਚੱਲਦੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਬਿਨਾਂ ਅਧੂਰੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਮਰਦ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਿ

ਔਰਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਰਦ ਦਾ ਸਥਾਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਰੀਰਕ ਨਾਲੋਂ ਆਤਮਿਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਭਰਨ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਰਾਜਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਭਰਮਜਾਲ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਉੱਤੇ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਿਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਪੈਸੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਇਸ ਸੋਚ ਕਰ ਕੇ ਬਣੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ-ਸਮਾਜੀ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਇਸ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਦਾ ਗਲਬਾ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸਮਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜੇ ਬਗੈਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਆਸੇ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹੋਣ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ;

ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡ ਉਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝ ਨ ਕੋਇ

ਨਾਨਕ ਭੰਡਹਿ ਬਾਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਚਾ ਸੋਇ।

(ਗੁ.ਗ੍ਰੰ.ਸਾ.ਪੰਨਾ-473)

ਭਾਵ ਔਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਔਰਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਕਿਆਸਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸੱਚ, ਕਰਤਾ ਹੀ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਇੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤ ਜੀਵਨਦਾਤੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਔਰਤ ਦੀ ਕੁੱਖ ਹੈ। ਮਰਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤਿਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਔਰਤ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਜੀ ਸੱਚ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜੀ-ਆਤਮਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਾਰਾ ਆਤਮਿਕ ਰਹੱਸ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ

ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 32 'ਤੇ...

Learn From Your Mistakes

Baldev Singh Mundra
Mumbai

A great Scientist was once interviewed by a newsreporter, who asked him, “Why he thought he was able to achieve so much more than the average person?”. He responded that it all came from a lesson, his mother had taught him when he was a young child.

He had been trying to take a bottle of milk out of the refrigerator when he lost his grip and spilled the entire contents on the kitchen floor. His mother, instead of scolding him, said, “What a wonderful mess you have made! I have rarely seen such a huge puddle of milk. Well, the damage is already done. Would you like to get down and play in the milk before we clean it up?”

Indeed, he did. After a few minutes, his mother continued, “You know, whenever you make a mess like this, eventually you have to clean up. So how would you like to do that? We could use a towel, sponge or mop. Which do you prefer?”

After they finished cleaning up the milk, she said, “What we have here is a failed experiment in how to carry a big bottle of milk with two tiny hands. Let's go out in the backyard, fill the bottle with water, and see if you can discover a way to carry it without dropping it”. And they did.

What a wonderful lesson!

The scientist then remarked that it was at that moment that he knew he did not have to be afraid to make mistakes. Instead, he learned that mistakes are just opportunities for learning something new- which, after all, is what scientific experiments are all about.

Our children learn what we teach them; Let us teach them that failure is not taboo.

Do not be afraid to fail, do not be afraid to make mistakes, learn from them.

“The only real mistake is the one from which we learn nothing” – Henry Ford
(From Whatsap provided by S. Baldev Singh Mundra, Mumbai)

*** **

....ਸਫ਼ਾ 31 ਦੀ ਬਾਕੀ

ਹੈ। ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੁਆਲੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ।

ਅੱਜ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਔਰਤ ਹਰ ਥਾਂ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ ਪਰ ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਡਾ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦ ਵਿਕਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਔਰਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਸਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਸ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਰਜਾ ਕਿਵੇਂ ਦਿਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਤਿ ਅਹਿਮ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ-9

ਉੱਤਰ- 1(ਅ), 2 (ਸ), 3 (ਸ), 4 (ਅ), 5 (ਏ),
6 (ਓ), 7 (ਏ), 8 (ਸ), 9 (ਓ), 10 (ਏ),
11, (ਸ), 12 (ਓ), 13 (ਅ), 14 (ਅ), 15
(ਸ), 16 (ਅ), 17 (ਸ), 18 (ਓ), 19 (ਏ), 20
(ਅ)

ਜੇਤੂ ਪਾਠਕ-

1. ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸ਼ੇਖਾਂ ਮੁਹੱਲਾ ਰੂਪਨਗਰ।
2. ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ ਪੁਤਰੀ ਸ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼ੇਖਾਂ ਮੁਹੱਲਾ ਰੂਪਨਗਰ।

ਨਵੇਕਲਾ ਨਾਵਲ - ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਭੋਲੇ ਬੰਪਰ

ਰੂਪਨਗਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਿੰਡ ਖੁਆਸਪੁਰਾ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲਿਖਾਰੀ ਸਤਬੀਰ-ਅਮਰਜੀਤ ਨੇ ਨਾਵਲ 'ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਭੋਲੇ ਬੰਪਰ' ਲਿਖ ਕੇ ਅਦੁੱਤਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਵਲ 'ਖਜ਼ਾਨਾ ਰੋਡਵੇਜ਼' ਲਿਖ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਰਚਨਾ ਨਿਰੋਲ ਕਲਪਣਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਯਥਾਰਥ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਇਸ ਦਾ ਕਰਮ-ਸਥਲ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਛੁੜੇ ਦੋਸਤਾਂ-ਅਬਦੁਲ ਹਮੀਦ (ਰੋਪੜ), ਅਨੀਤਾ ਭੰਡਾਰੀ (ਰੋਪੜ) ਅਤੇ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਰੋਪੜ) ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ', ਮਨ ਦੇ ਭੋਲਿਆਂ, ਸਿਧਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਘਾਟੇ, ਦੁੱਖ, ਧੋਖੇ, ਚਾਹੁਤ, ਦੁਰਘਟਨਾ ਨਾਲ ਬੇਘਰ ਹੋਏ ਲਾਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਸਤਬੀਰ ਨੂੰ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ, 'ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮਿੰਟੂ ਬਾਈ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਮਿਲੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਤਬੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਕੋਲਿਤ ਹੋ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਜੋ ਪੜ੍ਹੇਲਿਖੇ ਲੋਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ, ਇੱਧਰ ਉੱਧਰ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗਲਤ ਮਲਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਦਿਮਾਗੀ ਬਿਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਉਸੇ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਿਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਅਵਾਰਾ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਮਿੰਟੂ ਬਾਈ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁੱਝ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਪਲਾਟ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ। ਜੋ ਵਖਤਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਸਨ, ਅਪਸੈਂਟ ਹੋ ਕੇ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ

ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਕਿਰਦਾਰ ਸਾਂਝੇ ਹਨ ਜੋ ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੁਆਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ, ਸਿੱਧੇ, ਅਨਾਥ, ਬੇਘਰੇ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਸੇਵੀ ਅਤੇ ਨਿਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸੰਭਾਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਨਾਵਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਰੋਚਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੁੱਝ ਕਾਲਪਨਿਕ ਤੱਤ ਵੀ ਜੋੜੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪਾਗਲ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਰਵਾਸੀ ਕਿਉਂ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸਾ ਵਾਧੂ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਆਈ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਇਹ ਉਪਰਾਲਾ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਚਾਰੂ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗਾ।

***

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਲੇਖਕ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਣਵੈਤ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਪੁਸਤਕ "ਬੇਲੱਜ" ਦਾ ਲੋਕ ਅਰਪਣ 7 ਮਾਰਚ, 2025 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਦੀਪਕ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾਊਂ, ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਡਾ. ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਗਰਗ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਬਣਵੈਤ ਸਾਹਬ ਦਾ ਪਛੇਕੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਐਸ.ਬੀ.ਐਸ ਨਗਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਉਤਪਤ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਆਪ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੁੱਭਚਿੰਤਕ ਹਨ।

ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ (ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2025)- ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਥਾਨੀ

ਮਾਨਯੋਗ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀਆਂ, ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ' ਦੇ 55ਵੇਂ ਅੰਕ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਸ. ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ, ਸਰਪੰਚ ਪਿੰਡ ਜਟਾਣਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ

23ਵੇਂ ਖੂਨਦਾਨ ਕੈਂਪ ਸਮੇਂ ਖੂਨਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੂਨਦਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਰੋਟਰੀ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2025 ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੈਣੀ ਭਵਨ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

Estd. 1971

ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਤਿਆਗੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ

ਸੈਣੀ ਸੰਸਾਰ *Saini Sansar*

P U B L I S H E R S

KAKA RAM SAINI CHARITABLE TRUST (REGD.)
SAINI BHAWAN, ROPAR (RUPNAGAR) (Pb.) INDIA 140001

ਮੁੱਲ : 30 ਰੁਪਏ